

PROLETAREC

ŠTEV.—NO. 1112.

CHICAGO, ILL., 3. JANUARJA, (JANUARY 3,) 1929.

LETO—VOL. XXIV.

VSEBINA.

ČLANKI.

Prosperiteta v luči števil.
Po masakru v Kolombiji.
Hrvatje in Srbi se smešijo pred svetom.
Čikaški roparji in cerkvene blagajne.
Razporoke v Chicagu tekom l. 1928.
Moderna ameriška literatura (Ivan Molek).
Čikaško podzemlje (iz Arbeiterzeitunge).
"Desna, leva, katera je katera" (J. B. S. Hardman).

IZ NAŠEGA GIBANJA.

Nova mezdna lestvica za premogarje v Montani sprejeta.
Miloje V. Lučič umrl.
Novi odbor detroitskega kluba JSZ.
Milwauški župan Hoan bo govoril v Chicagu.
Odbor kluba št. 5 v Johnstonskem okrožju.

"Ali more biti dober socialist dober katoličan in obratno?"
Slovenska delavska zadružna zveza v Clevelandu.
Priredbe klubov JSZ.

DRAMA IN GLASBA

O delavskih odrih.
Šubljevi koncerti na zapadu.

RAZNO.

Pod spovednim pečatom, roman.
Število avtomobilov v Zd. državah je enako številu otrok šolske starosti.
Tonaža zračne pošte narašča.
Maškarada ženskega društva "Nada".
Priredbe slov. organizacij v Chicagu.
Knjigarna Proletarca (članek na platnicah).
Dvajsetletnica SSPZ.

Entered as second-class matter December 6, 1907, at the post office at Chicago, Ill., under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

Published by Jugoslovanska Delavska Tiskovna Družba (Jugoslav Workmen's Publishing Co.) Izhaja vsak šetrtek. Published Every Thursday. Naročnina (Subscription Rates): United States and Canada za vsa leto (per year) \$3.00, pol leta (half year) \$1.75; Foreign Countries, za leto (per year) \$3.50; pol leta (half year) \$2.00.
Address: PROLETAREC, 3639 W. 26th St., Chicago, Ill. — Telephone: ROCKWELL 2864.

Naša knjigarna izpopolnjena.

V KNJIGARNI "PROLETARCA" dobite med drugimi tudi knjige, kakršnih nima nobena druga slovenska knjigotržnica v tej deželi. Meseca decembra smo naročili zopet več sto izvodov raznih slovenskih knjig — in to ne navadne pripovedne vsebine, pač pa najboljša literarna dela. V naši knjigarni dobite sedem zvezkov Cankarjevih zbranih spisov, osmega, ki je nedavno izšel, pa smo naročili. Vsaka teh knjig bo delala kras vaši knjižnici, in vsakdo, ki more, naj si nabavi vso zbirko. Poleg teh dobite v naši zalogi Ivan Tavčarjeve zbrane spise, Jurčičeve, Kersnikove, Finžgarjeve itd. Poleg omenjenih pisateljev so v naši knjigarni zastopani V. Levstik, Fran Mäselj, Milčinski, Novačan, Feigel, Rado Murnik, Ivan Lah, J. Gruden, E. Kristan, Izidor Cankar, Ivan Molek, Jos. Suchy, Val. Vodnik, Fran Levstik, Fran Erjavec itd., izmed pesnikov pa France Prešeren, Olo Župančič, Simon Gregorčič, Anton Aškerc, Fran Albrecht, Ivan Albrecht, Tone Seliškar, Dragotin Kette, Srečko Kosovel in drugi. Naša knjigarna ima najpopolnejšo zbirko slovenskih poezij v Ameriki. Pazite na cenik, ki bo objavljen v prihodnji številki.

Izmed pisateljev, katerih dela so prevedena v večjem ali manjšem številu tudi v naš jezik in se dobe v naši knjigarni, omenjamo sledeče: Emile Zola, Dostojevski, Andrejev, Sienkiewicz, Jack London, H. G. Wells, Gorki, Anatole France, Barbuse, Knut Hanson, Mark Twain, Arcibašev, Tolstoj, Strindberg, Upton Sinclair, J. S. Machar, Turgenjev, Tagore, Čehov, Gogolj, Shakespeare, Ibsen itd.

Zanimiva je knjiga "Album slovenskih književnikov", v kateri so slike slovenskih pisateljev, slikarjev in znamenitejših žurnalistov ter kratki sezname njihovih del. Ta knjiga stane \$5. "Lepa maska" se imenuje knjiga, v kateri so navodila za maskiranje igralcev. Slike so v barvah. Stane \$1.50. Prišla bo prav našim odrom, ker imajo v nji prireditelji iger vsa potrebna navodila z ilustracijami, kako maskirati igralce.

Poleg slovenskih imamo tudi večjo zbirko angleških knjig, med njimi najnovejše delo Upton Sinclairja, "Boston", ki je izšel v dveh velikih knjigah.

Naš popoln seznam knjig zaeno s cenami bo urejen te dni in bo objavljen v prihodnji številki. Priporočajte našo knjigarno ob vsaki priliki. Za večja naročila popust.

PROLETAREC

Glasiló Jugoslovanske Socialistične Zveze

ŠTEV.—NO. 1112.

CHICAGO, ILL., 3. JANUARJA, (JANUARY 3,) 1929.

LETO—VOL. XXIV.

Upravništvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2864.

PROSPERITETA V LUČI ŠTEVILK

V ZEDINJENIH DRŽAVAH je 283 oseb, katerih vsaka je imela l. 1927 milijon dolarjev in več čistih dohodkov, kot je razvidno iz poročil federalnega davčnega urada. Izmed omenjenih je imelo deset posameznikov nad \$5,000,000 čistih dohodkov, ni pa povedano javnosti, koliko več. Število onih, ki so lani plačali federalni dohodninski davek, je bilo mnogo manjše kot leto poprej, kar znači, da so v prosperiteti nazadovali. Družine, ki imajo \$5,000 dohodkov na leto ali več morajo plačati zvezni dohodninski davek, in pa posamezniki, ki imajo \$2,000 dohodkov ali več. Dasi ne zanikamo, da živi ljudstvo v tej deželi sorazmerno v boljših ekonomskih razmerah kakor drugje, je vendar dejstvo, da je tudi v Zedinjenih državah mnogo tisoč družin, ki žive bedno, ker jim mali dohodki ne dopuščajo, da bi si mogle privoščiti eksistenčnih potrebščin v zadostni meri. Kriv pa je sistem, ki dopušča, da se bogastva nekaterim kupičijo, medtem ko so drugi izročeni ljuti borbi za obstanek.

Skupno bogastvo Zedinjenih držav je cenjeno na štiri sto milijard dolarjev. Prebivalcev je sedaj okrog 120,000,000. Kako je ameriško bogastvo razdeljeno med ameriško ljudstvo? To je zanimivo vprašanje; posebno kadar govorimo o prosperiteti. V odgovor lahko pogledamo številke Federal Trade komisije, ki ne lažejo. En odstotek prebivalcev lastuje 59 odstotkov ameriških bogastev. Torej, od vsakih sto ljudi ima eden več imovine kakor vseh ostalih 99 skupaj. V temu odstotku so vključeni najpremožnejši sloji. Če doštejemo k njim še srednje premožne ljudi, dobimo glasom imenovane komisije, da lastuje 13 odstotkov ljudi 90 odstotkov ameriških bogastev. Ostalih 87 odstotkov lastuje torej samo deseti del bogastev. Okrog 1,200,000 ljudi lastuje bogastva, ki so vredna 236 milijard, medtem ko lastuje ogromna večina, ali okrog 118,800,000 ljudi le 164 milijard. Če razdelimo vsote povprečno na posameznike, vidimo, da ima v prvem številu (1,200,000) vsakdo blizu \$200,000. Seveda imajo eni manj, drugi pa mnogo milijonov. Na vsakega posameznika v drugem številu pride okrog \$1,380. Eni imajo več, recimo deset tisoč, morda 20 ali celo 50 tisoč, večinoma pa nimajo nobene imo-

vine, ki bi bila njihova, in žive, kakor pravimo, iz rok v usta.

Ista komisija v svoji statistiki poroča, da 76.5 odstotkov umrlih ne zapusti nikake imovine. Kaj je torej s prosperiteto? Nič drugega kot to, da če ima človek delo s primerno plačo, in ako je delo stalno, da si lahko privoščiti zadosti hrane, več ali manj udobno stanovanje, morda tudi avtomobil, radio, glasovir in fonograf, in da ima ta ali oni par stotakov, ali morda par tisočakov imovine. Marsikdo ima hišo, ki je zapisana na njegovo ime, dasi ni njegova, ampak je posest upnikov.

Tako razmerje v imovini je mogoče, ker imamo kapitalistični ekonomski sistem. Ta dovoljuje, da ima eden lahko sto milijonov, ali pa milijardo in več premoženja, na drugi strani pa dopušča, da žive stotisoči v pomankanju. Kapitalistični sistem tudi znači, da je tisti, ki ima milijone ali milijarde, mogotec, medtem ko so mu tisoči delavcev podložni. Nadalje: mogotcu finančniku protektira njegove interese, ki so ljudskim protivni, zunaj in znotraj država. V stavekah je oblast dejansko vedno v prilog privatnim interesom; v zakonodajah jih ščiti do skrajnosti, in na zunaj jih protektira diplomacija, ki ima za seboj vlado, armado in vojno mornarico. Ljudstvo ima nalogo, da tem privatnim interesom služi s produktivnim delom, v slučaju vojne pa tudi z orožjem.

Zedinjene države so v industriji neoporečno najprogresivnejša in najbogatejša kapitalistična dežela, v socialni zakonodaji pa so zadnje med zadnjimi. Vzlic temu "imamo prosperiteto", kar so listi naglašali posebno tekom predsedniške volilne kampanje preteklo jesen ter v tednih pred božičem in Novim letom. "Nikjer na svetu ne žive delavci tako udobno kakor tukaj."

To je resnica in ni resnica. Kajti, resnica je le v toliko, da nobena velika dežela ni imela v poslednjih par desetletjih takih prilik za zgraditev splošnega blagostanja kakor ta in nikjer jih ni ljudstvo toliko izrabljalo kakor tukaj. Rezultat pa je, da so se bogastva — posledica produktivnega dela — koncentrirala v posesti nekaterih, velika večina pa živi iz dneva v dan. Povprečni ameriški delavec, pa bil profesionalc ali manualc — je v večni nesigurnosti

za svoje dohodke — za svojo plačo. Danes ima delo, jutri ga nima. Dokler ga ima, je vse dobro. Če je odslovljen, se zanj začno "slabi časi". Če pride v njegovo hišo bolezen, in če zadene onega od katerega je družina odvisna za zaslužek, tedaj potrk zaeno z boleznijo tudi beda, ki se polagoma, a sigurno udomači.

Bilo bi nesmiselno obširno dokazovati, da razmere za ljudstvo niso tako sijajne kakor nam jih slikajo propagandisti "amerikanizma" in "prosperitete", kajti dokaz ima pred seboj vsakdo, ki ga hoče videti in razumeti. Poleg drugih industrij imamo še eno "industrijo", ki jo v ameriškem žargonu označujemo s "charity". Nikjer na svetu ni tako razvita kakor tukaj. In če smo res deležni blagostanja, čemu toliko "dobrodelnosti" in dobrodelnih zavodov ter organizacij?

"Dokler bo vsakdo lahko nosil svileni srajco, dokler bo lahko vsaka ženska imela svilene nogavice in drag kožuh, dokler se bomo lahko najedli mesa trikrat na dan, dotlej v tej deželi ne bo močnega socialističnega gibanja," pravijo skeptiki, a mi vemo, da so pogoji zanj ugodni, da je prosperiteta bolj namišljena kakor resnična, in da ekonomski razvoj sam zahteva, da položimo ogrodje, na katerem bo zgrajen nov gospodarski sistem, ki bo nasledil kapitalističnega. Številke v luči statistike nam povedo, da življenske razmere ameriškega ljudstva niso tako rožnate kakor trdi kapitalistična propaganda. Bogastev ima ta dežela za vse v izobilju, in če jih niso vsi, ki delajo, deležni, je to le dokaz, da je obstoječa socialna tvorba krivična in da je treba v nji temeljnih sprememb. Te ji more dati samo socializem.

Hrvatje in Srbi se smešijo pred svetom

Ako je kje država, ki se skuša pred svetom kolikor največ mogoče osmešiti, je to Jugoslavija. V evropskih in ameriških listih je postala po svoji krivdi predmet zasmehovanja kakor nobena druga v Evropi. Tuji opazovalci razmer v Jugoslaviji nikakor ne morejo razumeti borbe med Hrvatji in Srbi, ker se jim zdi otročja in nesmiselna. Eden teh je tudi ameriški časnikar R. R. Decker, ki piše iz Dunaja:

"Kolikor dozdej znano, Hrvatje še niso formulirali svoji želja in zahtev, da bi sporočili svetu, kaj pravzaprav hočejo, bolj določni pa so, kadar hočejo pokazati, česa nočejo. In ena izmed teh stvari, ki jih nočejo, so užigalice. Hrvatje sicer niso sklenili, da ne bodo več kurili in kadili, ampak sklenili so bojkotirati užigalice, ker je to po njihovem tolmačenju ob enem bojkot proti Beogradu in Srbom. Če Hrvatje ne bodo kupovali užigalic, pride v nevarnost posojilo, ki ga je obljubil Jugoslaviji

švedski trust, ki izdeluje užigalice in vlada v Beogradu bo prišla v nadaljne zagate, sklepa jo Hrvatje. Ker si ne bodo pomagali s kresilnimi kamni se bodo poslužili avtomatičnih užigalnikov. Tu pa je imel Beograd priliko, da je eno zagodel Hrvatom in je sporočil, da bo na užigalnice tirjal visoko carino. Oboje je otročje in le pokazuje, kako nesmiselen je družinski boj Hrvatov in Srbov. Ljudstvo, ki bi moralo delati skupno, da zgradi eno najbogatejših dežel v Evropi, ker ima pogoje za blagostanje, troši svoje energije z otročarijami, ki ne koristijo nikomur."

Po masakru v Kolombiji

1.400 ubitih, 2.000 ranjenih

Banana je sadež, s katerim smo se mi iz Evrope seznanili večinoma šele v tej deželi. Prideluje se ga največ v centralno-ameriških republikah Kolombija, Kosta Rica, Guatemala, Panama, Honduras in Kuba. United Fruit kompanija, ki je ameriška korporacija, kontrolira pridelovanje tega sadeža in pa trg zanj po vsem svetu. V desetih letih je napravila nad \$200.000 dobička. L. 1927 so dobili njeni delničarji \$22,864,609 dobička, medtem ko je v istem letu izplačala domačinom v vseh imenovanih deželah za obdelovanje banana nasadov le nekaj nad \$20.000,000. United Fruit kompanija kontrolira okrog dva milijona akrov zemlje v Kolombiji, Hondurasu, Kosta Riki, Panami itd., in na teh ogromnih poljih ima vposljenih tisoče delavcev, večinoma domačine, ki živijo v podložništvu, kakršno je bilo v fevdalnih deželah Evrope pred mnogimi desetletji. Niti v Rusiji pod carizmom niso bile razmere za poljske delavce bolj kričeče kakor so v centralnoameriških republikah v domeni United Fruit kompanije in drugih ameriških korporacij.

V prvi polovici meseca decembra so peoni v Kolombiji v domeni imenovane kompanije zastavkali. Zahtevali so nekaj človeških pravic, dobili pa so kroglice. List *El Liberal* v Barranquilliji, Kolombija, poroča, da so vladne čete pobile 1.400 stavkarjev, 2.000 pa je bilo ranjenih. Iz teh števil je razvidno, da so vojaki dobro merili in streljali z namenom, da stavkarje pobijejo, ne samo, da jih ranijo. "*El Liberal*" zatrjuje, da so oblasti storile vse, da pravo število ubitih ne pride v javnost. Cenzurirale so vsa poročila, ki se jim niso zdela v prilog, in priznale, da je bilo ubitih samo kakih sto stavkarjev. Šele ko so prišli iz stavkovne zone delavci na begu pred strahovlado, se je izvedelo, da so čete kosile stavkujoče moške, ženske in otroke s strojnimi puškami, potem so v naglici izkopali grobove ter položili vanje trupla ubitih drugo poleg drugega, mnogo mrtvecev in ranjencev pa so pometali v reke in močvirja.

"El Liberal" navaja slučaje, ko so vojaki pobijali ne samo stavkarje, ampak tudi ženske in otroke, ki so se slučajno nahajali na pozorišču. Da so vojaki in kompanijski tolovaji čim sigurnejše izvršili svoj krvavi namen, so rabili dum-dum kroglje.

S stavkarji je simpatiziralo skoro vse prebivalstvo, in ker so se oblastniki zbal, da se stavka razvije v generalno stavko in da dobi morda celo revolucionarni značaj, so sklenili, da jo uduše. Poročevalec čikaških "Daily News" Julian Haas piše, da so peoni računali na simpatije vojakov — kajti mar ne zahteva njihova človeška dolžnost, da so v boju za pravice domačinov z domačini? Toda vojaki so streljali kakor jim je bilo ukazano. Také so dividende stavkarjev v Kolombiji, medtem ko dobe oni, za katere so delali, nad dvajset milijonov dolarjev dobička. Kako malo plačuje United Fruit kompanija svojim delavcem, dokazuje med drugim to, da je od l. 1918 dalje napravila nad štiri sto odstotkov profita. Njen dobiček l. 1927 je znašal 39%. Nobenega razloga torej ni, čemu ne bi ugodila upravičenim zahtevam peonov, kajti zahtevali so malo: nekoliko povišanja v plači in izboljšanje stanovanjskih ter zdravstvenih razmer. In ali se bodo bogataši delničarji, ki bodo ta mesec prejeli stotisočake in milijone, zganili ter priporočili gospodom direktorjem, naj se z delavci bolj človeško postopa? Ne! Sprejeli bodo dolarje, ki so iztisnjeni iz krvi peonov v Kolombiji ter kot običajno izrekli direktoriju tiho ali pa glasno željo, da naj profit v tem letu še bolj poveča. In delavci? Mar ni v njihovem interesu, da se proti takemu sistemu organizirano, solidarno bore? Dokler bodo razkosani, dokler bo Ameriška delavska federacija tako malo delavska kakor je sedaj, bodo kompanije arogantne ter zatrle delavske upore v deželah "ameriških interesov" z brutalno silo. V Kolombiji so namreč protektirani samo "ameriški" interesi, kar ne pomeni, da so protektirani tam interesi ameriških delavcev. To stanje se spremeni, kadar postane A. F. of L. delavsko zavedna, in kadar zgradimo v tej deželi močno socialistično stranko. Dokler je ne bo, bodo ameriške kompanije v centralno-ameriških republikah lahko svobodno divjale v pohlepu za profitom.

***

Avtomobilov v Zed. državah je toliko kakor šolobveznih otrok

Leta 1895 so bili v Zedinjenih državah štirje registrirani avtomobili, l. 1928 pa jih je bilo okrog 20.000.000; l. 1903 je bilo 9.500.000 otrok šolske starosti, prošlo leto pa jih je bilo okrog 20.000.000, torej toliko kakor avtomobilov.

Učni stroški so l. 1913 znašali na vsakega otroka šolske starosti \$40, v prošlem letu pa \$102. "Draginja" je torej vidna tudi v šolstvu. Te številke je objavil U. S. bureau of census.

Čikaški roparji in cerkvene blagajne

Chicago slovi najbolj vsled svojih klavnin in roparjev. Druge posebnosti še nima. Glede roparjev je to mesto zaslovelo posebno slednja leta, in ne po krivici. V Chicagu si v vedni nevarnosti pred roparji, pa bilo doma, v pisarni, trgovini, restavraciji ali na ulici. Nema lokrat se dogodi, da se ob belem dnevu med tisoči pasantov in med avtomobili pode roparji in policaji, in nič manj pogosti so smrtni slučajji, posledica medsebojnega streljanja. Dokler so se roparji lotevali le revnejših ljudi, je še šlo, toda ko so začeli ustavljati avtomobile bogatašev, ko so začeli udirati tudi v stanovanja imovite gospode, je začelo "javno mnenje" čikaškega mesta zahtevati, da policija kaj stori za varnost prebivalcev. In župan ter policijski načelnik od časa do časa sveto obljubujeta, da je roparjem v Chicagu odzvonilo, kajti v teku teden dni, morda nekoliko poznej, bodo vsled silnega pritiska varnostnih organov zbežali iz mesta. Teh obljub so se ljudje navadili in jim ne polagajo nikake važnosti več, roparjev pa se nikakor ne morejo privaditi, in to je povzročilo, da je začel sloves drugega največjega ameriškega mesta nagloma rasti.

Roparji poskrbe, da te reklame nikoli ne zmanjka. Na božični dan zvečer so prišli v poset k župniku in njegovim asistantom v poljski katoliški fari sv. Kazimirja ter ga vprašali za božično kolekto. Samo dva duhovnika sta bila v župnišču, ko so potrkali nepovabljeni gostje. Oddati sta jim morala vse, kar so dobili od vernikov v nedeljo 23. decembra in na Božič, skupaj okrog štiri tisoč dolarjev. In sedaj so se tudi duhovniki začeli jeziti, da niti cerkvene kolekte niso varne, ter kritizirajo policijo, ker ne polovi tatov in roparjev. Izgleda pa, da bo ta obrt v Chicagu varna še dolgo, morda vse dotlej, dokler se ljudstvo ne zgane ter izvoli socialističnega župana in socialistične aldermane.

***

ALI SODELUJETE PRI RAZPEČAVANJU AMERIŠKEGA DRUŽINSKEGA KOLEDARJA?

Ameriški družinski koledar ni samo koledar, ampak knjiga velike vzgojevalne vrednosti. Letnik 1929 je bogat po vsebini in ilustracijah. Potrebno je, da pride taka knjiga med delavce v čimvečjem številu. Vi lahko pri tem pomagate, bodisi da naročite nekaj izvodov in jih razprodaste, ali pa da sodelujete z onimi, ki so v vaši naselbini prevzeli prodajo Koledarja. Ako pa jih ni nihče naročil, tedaj ne odlašajte in pošljite naročilo vi.

***

Oglašajte priredbe društev in drugih organizacij v "Proletarcu".

MODERNA AMERIŠKA LITERATURA

Predaval Ivan Molek v klubu št. 1,
J. S. Z., v Chicagu 23. novembra 1928.

PREDNO SE LOTIMO ameriške moderne, moramo prej malo pogledati v njeno ozadje. Čudno dejstvo je, da ima Amerika svojo pravo literaturo komaj dobrih 50 let. Ameriška politična neodvisnost je stara 150 let, toda kulturna neodvisnost je prišla šele sto let kasneje — deloma pa ni še danes dosežena. To je samo eden dokaz, kako grozno so Amerikanci priklenjeni na stare, puritanske tradicije iz Anglije.

Kolonisti, ki so položili temelj Združenim državam pred tristo leti, so bili večinoma pustolovci in po mišljenju kolosalni reakcionarji, katerim je bila knjiga zadnja skrb. Če se je komu zahotelo čitanja, je dobil knjigo iz svoje stare domovine: Anglije, Holandije itd. Navadno je bila zaželjena knjiga molitvenik, in kakor je stara domovina zalagala prve naseljence na drugi strani oceana z orožjem in smodnikom, tako jih je tudi z molitveniki in pobožnimi pesmaricami. Kulturni značaj kolonijalne dobe je najlepše označil Sir William Berkeley, ki je bil 36 let governor Virginije, s temile besedami: "Bog bodi zahvaljen, da nimamo svobodne šole niti tiskarne, in upam, da je ne bomo imeli še sto let!" Te zgodovinske besede so bile izgovorjene v letu 1670.

V Novi Angliji, kateri je bil Boston središče, se je takoj s prvimi trumami naseljencev ukoreninil puritanizem najgrotesknejše vrste. Ta puritanizem s svojo dvojno moralno — eno za javnost in drugo za privatno življenje — je imel tri štadije. V prvem se je razvil v versko tiranstvo, ki je doseglo višek v obešanju čarovnic in drugovercev v Massachusettsu; nato je buknil v književni diktaturi in končno je onemogel v formi pošastne cenzure, katero ameriška literatura šele danes trga s sebe. Do civilne vojne je vladala v književnosti, kakor v umetnosti sploh, črna noč dogme in negacije. Usta dežele so bila neprestano skrivljena na besedico: ne! Vse, kar ni dišalo po puritanstvu, je bilo tabu, prepovedano; kdor je prelomil tabu, je bil ne samo ostraciziran, temveč tudi persekutiran in njegovi spisi so šli v peč.

Razume se, da v taki atmosferi ni mogla Amerika razviti ničesar svojega originalnega, samoniklega. Dvestopetdeset let je Amerika posnemala Anglijo, Španijo in druge dele srednjeveške Evrope. Severna Amerika je predvsem posnemala Anglijo — in najslabšo stran Anglije. Kolonisti so gradili stavbe v britanskem slogu, neli in godli angleške melodije, oblačili se v kroju stare domovine, dobavljali slike in kipe z one strani morja in njihova literatura, kolikor

je je bilo, je bila naravnost religiozna ali pa v propagandi puritanskega verstva.

Do srede 19. stoletja so ameriški pesniki in novelisti iskali svojo snov v Evropi. Zato ni nič čudnega, da je Longfellow opeval Akadijce, Read je blodil po Italiji, Buchanan se je zatekal v arabsko puščavo, Stoddard je iskal svojo junakinjo v Astrakanu, Cooper je lovil Indijance v oblakih — ne na tleh, kjer jih je bilo takrat še dovolj — Emerson je zbežal na luno in celo Poe, ki je veljal za dobrega poeta, je fantaziral o vsem, samo realnega življenja ni videl okoli sebe. Ni moglo biti drugače. Hinavske razmere so morale roditi literarne hinavce.

Zato je dovolj, če povemo, da je bila prva ameriška knjiga, ki je bila spisana tukaj, tiskana v Londonu (1608). Njen avtor je bil kapitan John Smith iz Jamestowna v Virginiji. Prva pesniška zbirka, izdana v Ameriki, je bila zbirka psalmov (1640)). Anne Bradstreet je prva poskusila s poezijo sredi 17. stoletja. Za njo je prišel pesnik Michael Wigglesworth, ki ne bo zlahka pozabljen zaradi tega, ker je v svoji dolgi pesmi "Sodnji dan" poslal tudi nekrščene novorojence v pekel! Toliko se je usmilil nedolžnih otročičev, da jim je oddelil "the easiest room in hell" (najboljši prostor v peklu). Najplodovitejši avtor v kolonijalni dobi je bil pridigar in inkvizitor čarovnic Cotton Mather v Salem, Mass. (1663—1728), ki je dal natisniti okrog 500 knjig in pamfletov. Celo najbolj nazadnjaški ameriški slovstveni zgodovinarji se danes sramujejo omenjati njegove spise. Največ je pisal o "velikem vplivu čarovnic" in v neki knjigi piše z vso resnobo, kako je odkril, da hudič razume poleg latinskega tudi grško in hebrejsko, ne razume pa indijanskih jezikov! — Prvo dramo v Ameriki je spisal Thomas Godfrey iz Philadelphije leta 1765. Imenovala se je "The Prince of Parthia". Drama je bila slabo posnemanje Shakespearea.

Prve ameriške drobtine, ki so bile nekaj vredne, so prišle nekaj let pred revolucijo. To so bili znanstveni spisi Benjamina Franklina in politični pamfleti Thomasa Paina. Franklinova dela in Painov "Common Sense" in "Age of Reason" so bile prve ameriške knjige, iz katerih diha življenje. To pa še ni bila lepa knjiga. — V sterilni perijodi, ki je trajala 50 let po revolucionarni vojni, nimamo nič, kar bi bilo vredno omeniti. Drugih 50 let — in omenimo dve knjigi. V letu 1852 je izšla v Washingtonu izpod peresa pisateljice Harriet Beecher Stowe povest z naslovom "Uncle Tom's Cabin" (Stric Tomova koča), ki se je razširila v prevodih po vsem svetu in tudi mi smo jo čitali še kot otroci v slovenščini. Ta knjiga ne bo nikoli pozabljena zaradi svojega socialnega pomena; bila je prvi večji krik protesta proti sužnosti zamorcev na jugu Združenih držav. Skoro istočasno (1850) je bila tiskana v Bostonu pomenljiva in tragike polna novela "The Scarlet Letter" (Škrlatna

črka ali znamenje), katere avtor je bil Nathaniel Hawthorne. Ta knjiga je bila in je še danes indirektni protest proti puritanski morali.

Preobrat je prišel šele po civilni vojni (1864). Prvi, ki je rebeliral proti starim literarnim tradicijam, je bil pesnik Walt Whitman (1819—1892). Njega naziva Louis Untermeyer v svoji "Zgodovini ameriške poezije" literarnega Lincolna, ki je osvobodil ameriško literaturo iz verig britskega puritanizma in odprl vrata moderni dobi. Drugi ga imenujejo "apostola demokracije". Res je Whitman začel pesnikovati v Lincolnem času in njegova pesem je bila vsebinsko, ekspresivno in oblikovno nekaj novega, svežega in krepkega za Ameriko. Snov njegove poezije je bila ameriška pokrajina, ameriški ljudje in demokracija. Ni bil radikalec pa tudi šovinist ne. Neka mehka ljubezen do vsega ameriškega in prezir do vsega tujega, zlasti do starih form in tradicij, veje iz njegovih zares lepih verzov. Medtem, ko so se vsi prejšnji pesniki lovili po zraku in se strogo držali starih klasičnih oblik, se je Whitman razmahnil po širokih ameriških prerijah in zavrgel vse stare forme. Amerika naj zdaj zapoje! — je vzkliknil ves vznemirjen. "Pridi, Muza, zapusti grške in jonske kraje, prekrizaj stare in preplačane račune, pozabi na Trojo in Odisejevo pustolovstvo, obesi napis 'Se odda' na skalo svojega sneženega Parnasa in pridi sem, kjer te čakajo in zahtevajo boljše, svežejše in plodonošnejše sfere! . . . Poj, poj, zapoj, moja rjava ptica, poj iz močvirja, zapoj iz gozdov glasno človeško pesem! . . ."

Whitman je umrl 1892. leta v starosti 73 let. V njegovi dobi je živela dolga vrsta pesnikov in novelistov, toda vsi so ostali daleč za njim. Literarni puritanci so se zgražali nad "surovim" Whitmanom — in še danes mu ni odpuščeno v onih svetih plesnivih krogih. Razumljivo je to, saj je Whitman pokopal kolonialno kulturo v Ameriki! Whitman predstavlja ono prehodno dobo, ko se je začel podirati kitajski zid puritanske cenzure in ko je bil postavljen temelj ameriški moderni.

(Dalje prihodnjič.)

***

Razporoke v Chicagu tekom leta 1928

Čikaška sodišča so 1. 1928 dovolila 9,621 razporok, ali le 401 več kot leto poprej. Izmed tožiteljev za razporoko je bilo 7,312 žensk, ostali so bili moški, ki so se obrnili na sodnijo, da jih osvobodijo neljube "boljše" polovice.

Največ razporok je bilo izdanih, vsled surovega ravnanja moža z ženo; na drugem mestu je dezertacija enega ali drugega zakonca; tudi tukaj so bili krivci večinoma moški; 11 odstotkov razporok je imelo izvor v pijančevanju enega ali drugega zakonca, in v tem so moški v veliki večini; samo 5 odstotkov razporok je bilo izdanih vsled nezvestobe enega ali drugega zakonca. 8,177 razporočenih parov je bilo brez otrok, ostali razporočeni pa imajo 5,664 otrok.

Desna, leva, katera je katera?

J. B. S. Hardman

NAŠA DOBRA PRIJATELJICA komunistična Workers' Party je zdaj že devetih vsa zasopljena v naporih, da likvidira frakcionizem v svoji organizaciji. Ta prizadevanja so v nji že običaj. Frakcionizem ji je sezonska industrija, ki vzplamti od časa do časa, a do cela nobenkrat ne prestane. Varna stran njenega frakcionizma je, da kadar postane najljubejši, pride ukaz iz glavnega stana komunistične internacionale: Vsoglasite diference in likvidirajte frakcije! Ker pride navadno s takim ukazom tudi grožnja, da bo internacionala umaknila finančno podporo, postane obe frakciji takoj ubogljivi ter hitita s sporočili, da bosta radevolje izvršile vse tako kakor določajo navodila. Potem slovesno obljubita, da se ne bosta več borila druga proti drugi in da ne prideta več v nesoglasja. In res ne prideta več, razen, da vsaka stran vztraja pri trditvi, da je bila ona v pravem in da je ona dobila blagoslov od zgoraj, to se pravi, priznanje Moskve, in da je bila nasprotna stran tista, ki je bila grajana vsled svojega zgrešenega stališča in taktike, oziroma, ker ni mogla zapopasti pravilnost edino pravih. In tako se začne frakcijski boj znova, kajti v tem vprašanju ne more biti kompromisa. Čez kakih šest sedem mesecev pride iz Moskve nov ukaz, da se morajo frakcije pomiriti med seboj, in frakcije znova obljubijo, da to store. Tako se ta reč ponavlja parkrat na leto od leta do leta. Vsi ti frakcijski boji, s katerimi se zabavajo sofisti v stranki (in za to njihovo zabavo morajo plačevati vsi člani s kontribucijami in s članarino, ki gre stranki, in s članarino ter kontribucijami frakciji, katera se jim zdi najvarnejša, nekateri pa podpirajo radi večje sigurnosti kar obe frakciji), se vrše radi kontrole in vodstva. Kje imajo kaj kontrolirati, je uganka, so pa pozicije, in kdor jih ima, ima vodstvo. Torej če že ni kaj kontrolirati, se je treba priboriti vsaj k vodstvu, pravijo oni, ki niso na vodstvu, vodstvo pa se bori, da ostane na vodstvu. Opozicija v sedanji teatralni predstavi zatrjuje, da je vladajoča frakcija zašla proti desni in tvori vsled tega "desno nevarnost"; zato je v bistvu, če že ne v formi, kontra-revolucionarna, protikomunistična in socialno-demokratska. Vladajoča frakcija pa trdi isto o opoziciji, namreč, da je krenila na desno, in da je v bistvu in formi kontra-revolucionarna, protikomunistična, in da tvori "desno nevarnost". Opozicija, kateri pravi uradno komunistično časopisje "manjšina", trdi, da ima večino članstva na svoji strani. Administracija stranke ne rabi takega argumenta, kajti ona stranko upravlja in sveti pečat je v njeni posesti; to se pravi, ona ima moč izključevati neljube člane. Administracija, to je večina, neglede ali je ali ni, je vrgla opozicijo še en zelo hud očitek: Nazvala jo je za trockiste. V svoji trditvi gre vodstvo še dalj, in pravi: "Manjšina črpa zase inspiracije v Trockijevem boju proti Stalinu." Če pa dobe komunisti enkrat na Trockijevi strani, je zelo slabo zanj, kajti Trocki je kriv največjega zločina, smatran za takega med strankinimi komunisti, in ta njegov neodpustljiv prestop je zapaden v tem, da se je v frakcijskem boju pustil poraziti. Ne le to, ampak po porazu ni obudil kesanja in ni premenil svojih nazorov, ko so mu zagrozili, da ga odstavijo iz urada. Ko so voditelji opozicije v ameriški stranki videli, da jim je administracija dala Trockijev žig, so spoznali da so v kaši. Treba najti

izhod, je rekel William Z. Foster in nekaj manj svetlih opozicionalnih luči mu je pritrldilo. Sporočili so eksekutivi, da je mnogo članov opozicije res na strani Trockija, ne pa Foster in njegovi tovariši. Eksekutiva je denuncirane vodilne člane opozicije izključila, kajti biti na strani Trockija je neodpusten greh, toda izrekla je grajo tudi lojalistu Fosterju in drugim njegovim tovarišem lojalistom, ker niso izvršili svojega plemenitega denuncijanstva že prej. Z drugimi besedami, William Zebulah Foster in njegovi tovariši niso dobili pričakovanih trideset srebrnikov, niti jim niso bili ponudeni podnožniki pri sveti stolici. Njihova imena so ostala slabo zapisana pri vodstvu, ki ima v oskrbi blagajno in pečat, in če se ne bodo Foster in njegovi ljudje poboljšali in prestali biti to kar so, jih čaka enaka usoda kakor izključene trockijevece.

Medtem se boj nadaljuje. Opozicija sedaj trdi, da so trockijevci "desna nevarnost", ki je maskirana z ideologijo leve, in da je administracija "desna nevarnost", ogrnjena z nagoto. Torej same "desne nevarnosti". Opozicija pravi, da med trockijevci in administracijo ni mnogo razlike, torej so oboji enako opasna desna nevarnost. Administracija pa pravi, da so trockijevci "leva nevarnost" in da je opozicija "desna nevarnost" in da je treba obe iztrebiti. Kot vidite, je nevarnost na vseh straneh. Kakor stvar zaobrnete, je nevarnost. Ampak kdo more povedati, katera je desna, in katera je leva stran, in katera je prava? Članstvo te mučene stranke gotovo ne, kajti to je pogubljeno v vsakem slučaju. Njegova naloga je reči samo "da", četudi ne ve čemu in radi česa. Vse to spominja človeka na dobro znano rusko pesem o pijancu, ki stoji na križpotju in vprašuje pota, naj mu povedo resnico: katera je desna, katera je leva stran.

Po naredbi glavnega stana komunistične internacionale komunist ne sme biti ne levičar, ne desničar. On mora biti leninovec, četrta dimenzija politične strategije. Ampak nesreča pri vsi stvari je, da tudi trockijevci trdijo, da niso ne levičarji, ne desničarji, ampak leninovci.

Mi, ki od zunaj gledamo ta trikotni boj dveh frakcij, odkrito želimo, da ga bojeviti tovariši kmalu komponirajo in se obvarujejo nevarnosti uničenja ali pa popolne poravnave, kajti njihova igra je preveč zabavna in bi jo bilo škoda, če bi z njo čisto in trajno prestali. Razen tega, oni so manj škodljivi če se lasajo med seboj, kot pa, če se skupno lote reševati svet iz "desnih" nevarnosti.

Ti blazneži se v teku šest let svoje organizacije še niso naučili, da bi znali vsaj malo razločevati med "desno" in "levo". Oni ne vedo ne kaj hočejo, niti ne vedo, kako storiti kar hočejo da store. Tragična šala pri tem je, da se ti politični janezi domišljajo, da so voditelji ameriškega delavstva in žele, da bi jih svet smatral za take. — (Advance.)

Skrinja modrosti.

Dokler je človek s svojim razumom v otroških letih, misli, da ve več kakor oče, več kakor učitelj, in več kot vsi drugi, ki jih pozna. Šele ko spozna, da ne ve, kar je prej mislil da ve, pride umsko v zrela leta.

HANS KIRCHSTEIGER:

POD SPOVEDNIM PEČATOM

(Roman, poslovenil E. K.)

(Nadaljevanje.)

Seveda, enkrat je sedel gospod župnik takemu malopridnežu na limanice in od tistega časa noče ničesar več vedeti o tej sodrgi. Enkrat je imela namreč kuharica tolsto gos na ognjišču, ko je tako močno pozvonilo, kakor da je prišel sam škof. Kuharica ni mogla oditi od ognjišča in zato je šel župnik sam odpreti. Zunaj pa je stal zopet predrzen berač, pravi potepuh in je lepo poprosil za malo miloščino. Župnik je posegel v žep in mu je pomolil novčič. Že je hotel prosjak poseči po njem, rekoč: "Bog poplačaj!" Ali župnik je hitro potegnil roko nazaj, pa je zagrmel: "Polovico nazaj!" Kljukar je iskal po vseh žepih, a ni našel nikjer pol novčiča. Že je hotel župnik zaloputniti vrata, ali predrznež je vtaknil nogo za prag in je gledal s tako čudnimi očmi župnika, da se je ustrašil in mu je vendar dal novčič, rekoč: "Zato pa eno leto ne smeš priti."

"O prečastiti, akoravno imam raztrgano suktno, sem vendar pošten človek. Dam vam častno besedo, da vam vrnem pol krajcarja, čim ga dobim. Pretežko bi bilo za mojo vest, da bi vam ostal celo leto dolžan pol krajcarja."

To rekoč je berač izginil z mnogimi pokloni.

"Častna beseda, poštenje, vest — pojdi, pojdi!" si je mislil župnik.

Ali štiri tedne pozneje je prišel s pošte iz štiri ure oddaljenega mesta, kajti v Gospojni ni bilo pošte, poseben sel z velikim denarnim pismom, zapečatenim s petimi velikimi, rdečimi pečati. Z možko roko zapisan je bil na zavitku celi lepi naslov gospoda župnika in bilo je videti, da je pripadal pošiljatelj boljšim slojem. Po debelosti pisma je bilo soditi, da je vsebina bogata. Z velikimi očmi, kakor da je vseučiliški dijak in kakor da je že 25. v mesecu, je zijal župnik na pismo v poštarjevih rokah.

"Krono šestdeset vinarjev dobim za posla, pa porto je dve kroni dvaintrideset."

Z ozirom na debelost pisma je župnik plačal, akoravno s težkim srcem. Pošiljatelj bi bil lahko plačal vsaj porto!

Sel je komaj izginil s svojim plačilom, ko je župnik že prerezal pismo, pazno, da ne poškoduje kakega bankovca ali kake oblagacije. Vsebina je morala biti vsekakor mnogo vredna, kajti prvo je bil prazen papir, drugo tudi, ravno tako tretje, četrto. Končno je imel v rokah pismo, v pismu pa — nov novcat krajcar. Pismo pa se je glasilo:

"Prečastiti gospod!

Blagovolite odpustiti, da sem moral toliko časa ostati Vaš dolžnik. Nisem sam kriv, da tako dolgo nisem našel tako umazanega človeka, ki bi dal ubogemu potniku pol novčiča miloščine. Šele danes mi je pomagal proš v Mattighoffnu, da Vam lahko povrnem častni dolg.

Sprejmite, prečastni gospod, še enkrat mojo najiskrenejšo zahvalo in ohranite me v dobrem spominu, dokler se ne povrnem.

Josip pl. Jarošin,
ponesrečen turist.

V Mattighoffnu, 16. julija . . .

Nad tako hudobijo se je celo svet mož lahko razjezil. Topot je pošteno psoval, dobri, za poslovo plačo in za porto ogoljufani gospod župnik. Celó iz Matighoffna, torej iz tuje dežele je poslal potepuh pismo, da je bilo le treba plačati visoko poštnino. Da je prav slabih ljudi na svetu, je že davno vedel, a da je kje tako hudoben človek, ne bi bil nikoli mislil.

Od tega dne so se izogibali vsi berači farovških vrat, ker bi bili morali slišati besede, ki so bile namenjene poštemu potepuhu. In križali so se sedaj pred župniščem namesto pred cerkvijo.

Ako je takrat bliskalo in grmelo, je sedaj padala toča nad kaplanom, da je celo župniku zaprlo sapo.

Toda sedaj je imel tudi kaplan že dosti. Župnika je moral poslušati, to je bila njegova duhovniška dolžnost, ki mu je nalagala, izpoznati v predpostavljenu župniku božjega namestnika. Ali da bi ga zmerjala kuharica, ki je kradla darilo, kakor šolskega otroka, vendar ni moral trpeti. Ne da bi bil zavžil kaj drugega, kakor nekoliko žlic juhe, je odšel iz neprijazne jedilne.

Šel je v svojo sobo, a tudi v tem mračnem kotu se mu ni povrnilo ravnotežje njegove tresočé se duše. Torej ven na solnce!

In sedaj je dobil župnik sam svoj delež.

"Prav se vam godi, ker ste predober s tem mlečnozobnežem. Sedaj imate! Cela fara je kakor med za kaplana. Ali ne opazujete, da hodijo ljudje mnogo rajši k njemu na pridigo, kakor k vam? In kako se je s komedijo na pokopališču zopet priljznil ljudem! — E, moj Bog! Da sem jaz župnik, še danes bi stante peče pisala škofu. Ali vi se ne upate, bojite se kaplana. Da, le dajte si darilne krajcarje — naenkrat je bil njen glas miren; pokazala je skozi okno kaplana, ki je šel v cerkev, — "glejte, norec hiti zopet v cerkev, pa naju zatoži oba pri gospodu Bogu!" S tem dovtipom je bila nevihta končana. Župniku je šlo jedilo v tek, kuharica pa je sedla na mesto norega kaplana in je jedla njegov delež.

Ali kaplan ni v cerkvi nikogar zatožil bogu, temveč je molil za mir svojega srca. In ko je šel iz cerkve v šolo pa se mu je iz jasnih otroških oči nasmejalo čisto modro nebo, je pozabil na nevihto. Po šoli se je vrnil čez pokopališče in ko je uzrl sveži Mihov grob, ga je bilo sram, da je bil prej tako razburjen. Enostavni hlapec je še v smrti odpustil svojemu morilcu, on pa je bil že zaradi nekaterih neprijaznih besed tako nepotrpežljiv! Ne, to se ne sme več zgoditi. Rajši trpeti krivico kot pa se jeziti nad njo.

IX.

Dva tedna sta minula izza velike svatbe. Mlinar je bil res prvo nedeljo pri kaplanu na spovedi. Župnik je po svoji dolžnosti že najvdanejšé vložil škofovskemu konzistoriju ovadbo o kaplanovem "protestantovskem" vedenju; kuharica je štelá darilne noviče kakor poprej; kaplan je tekal čez hribe k svojim bolnikom, molil in študiral je v svojem rajú kakor poprej. Naenkrat mu prinese poštni sluga dva pisma. V enem je bil poziv škofovskega konzistorija, naj se pride zagovarjat; drugo je bilo od njegove sestre. Pisala mu je:

"Ljubi brat!

Čudil se boš, da Ti še nisem odgovorila na pismo, ki si mi ga poslal po Lenki. Nisem mogla pisati, ker nisem imela časa. V hlevu imam namreč dve kravi s teleti, svinja pa je dobila

štirinajst mladih. Sedaj sem vesela, da si mi poslal Lenko, kajti dobro zna ravnatí z živino v hlevu in tudi v kuhinji jo že prav dobro rabim. Nisem Ti pa hotela pisati prej, ker sem hotela najprej videti, kakšno je dekle. Saj si mi pisal tako malo o njej. Zakaj mi nisi pisal več o tem? Vse mi je povedala: Kako dober duhovnik si. To me veseli. V vodo pa ne skači več, kajti sicer lahko še sam utoneš, ali pa oboliš in umrješ in tedaj nimam več dobrega, ljubega brata. Ako ostane Lenka tako pridna, o čemur ne sumim, tedaj je ne zapustim, kadar dobi otroka. Sedaj smo tudi dobili novega kaplana; pri pridigah kriči in zmerja; kar ne maram iti več v cerkev, kadar ima on pridigo. Tudi političen kazino je ustanovil in rad bi dobil mojega moža vanj, a jaz ga ne pustim tja.

Sedaj nas pač kmalu obišeš. Moj mož je kupil dva lepa vranca. Lahko se popelješ z nami v Krems, toda kočijažiti ne smeš. Ali še veš, kako smo se prekucnili, pa smo padli v sneg, ker si napačno potegníl povodnika? Lenka Te tudi lepo pozdravlja in se Ti še enkrat zahvaljuje za vse, kar si ji storil dobrega. Dala mi je tudi pet forintov, ki so ji ostali od potnine in pravi, naj Ti jih pošljem. Ali obdržim jih, kajti za otroka jih bomo rabili in tebi ni nič ležeče na njih; duhovniki imajo dosti denarja. Ali morda preveč razdaš? No, če potrebuješ kaj, pač veš, kje je Tvoja sestra, ki se Ti ne more dosti zahvaliti za vse, česar si jo učil v počitnicah. Knjige o poljedelstvu, ki si mi jih poslal, mi zelo ugajajo; mnogo se lahko naučim iz njih.

Ali vaš mlinar, ki se je pred nedavnim oženil, mora biti slab človek. Ti, čuvaj se ga. Kdor najprvo zapelje ubogo dekle, pa jo pusti potem na cedilu in v bedi, je zmožen vsake hudobije. Čuvaj se tega človeka; zdi se mi, kakor da bi pahníl tudi Tebe v nesrečo kakor Lenko.

Za danes moram končati in vse, kar bi Ti imela še povedati, si prihranim za tisti čas, kadar nas razveseliš s svojim obiskom.

Pozdravlja in poljubuje Te v sesterski ljubezni Tvoja hvaležna sestra

Ana.

Lep pozdrav od mojega moža.

Sedaj vidim, da sem zapisala veliko neumnost z mojim "poljubuje Te". Zapisati bi bila morala "poljubujem prečastito roko". Duhovnika tudi sestra ne sme več poljubiti."

To pismo je kaplana zelo razveselilo. Lenka je našla pri njegovi sestri nov dom in šele s tem je bilo dokončano delo rešitve. Tudi za pričakovanega otroka je bilo storjeno najnujnejše; ne bo se mu treba pokoriti za očetov greh. Da, sestra je dobra; čim mu dovoli župnik nekoliko dni dopusta in čim lahko zapusti šolo in svoje bolnike, jo obiše. To pismo ga je prav tako razveselilo, kakor se ga je drugo neprijetno dotaknilo. Kaj hočejo od njega pri škofovskem ordinariatu? Nobenega greha se ni zavedal.

"Eh, kaj! Videli bomo. Za glavo ne pojde," si je mislil.

Tisti dan, ko je kaplan dobil ta pisma, je dejal mlinar zvečer svoji ženi:

"Speci mi jutro kozico rezancev."

"Jutri imamo vendar mladega zajca s cmoki. Pečene rezance pa imamo šele v petek."

"Sakram —! Če pravim, da naredi rezance, narediš rezance. In polno kozico jih hočem imeti, da veš. Pojutrišnjem odidem. Na romanje grem k Mariji Pomagaj, da veš."

Dan po poroki se je bil v svojem strahu zaobljubil k Mariji Pomagaj, da uide zaporu. To obljubo je hotel izpolniti. Ako se doslej ni izvedelo ničesar, se mu sploh ni treba več bati ničesar. Tudi pred kaplanom ga ni bilo nič več strah, odkar je bil pri njem na spovedi in je tam povedal, kaj je storil. Vsled spovednega pečata je postal tudi kaplan neškodljiv. Seveda je kaplan tako govoril, da ga je spreletavala mrzlica. Kolena so ga bolela, kajti najmanjše pol ure ni prišel iz spovednice. Zato pa ga je sedaj tudi sama jeza nad popom.

Ali mlinar je imel srečo. Še druga skrb mu je ležala na srcu: Zapeljana Lenka v hiši staršev. Sedaj pač ne bo drugače, kakor mastno plačevati, ako dojde dekleta k sodnji. In v kakšni luči bo tedaj pred svojo ženo? Ali pa če bi mu Lenka kar prinesla otroka v hišo? Priseči, da ni oče, bi bilo nazadnje še najpametnejše.

Ta kamen se mu je odvalil s srca. Ko je bil pretečeni teden zaradi dote pri očetu, je na svojo radost slišal, da je Lenka odšla in da nihče ne ve, kje je.

"Gotovo si je kaj storila, in to je tudi najboljša za njo in za otroka, pred vsem pa zame."

Imel je torej še en uzrok, da se poda poln hvaležnosti nad srečnim izidom vseh dogodkov na božjo pot.

(Dalje priložnič.)

— e — č:

O DELAVSKIH ODRIH

Menda ga ni naroda, ki bi toliko "igral" kakor baš Slovenci. Malokje je toliko odrov, kot jih je raztrešenih po naših vaseh, trgih, sploh povsod. Ni je fare, da ne bi imela neko izobraževalno društvo (ali pa celo dvoje društev), čigar prvo vprašanje je bilo pri ustanovitvi: "Kje bomo pa igre igrali? Kje bomo postavili oder?" — In v sili se zadovoljijo z vsem, postavijo oder celo v kozolcu, samo da igrajo. Je nekaj igralskega prirojenega v naših ljudeh. In gredo Slovenci po svetu, v Westfalijo gredo, v Nemčijo, v Ameriko — in ž njim gre strast do igranja. Kamor se naselijo, tja prinesejo s sabo veselje do uprizarjanja iger. Polno je društev v Franciji in v Ameriki, ki imajo svoje največje uspehe z dramatskim odsekom.

Kako je z delavskimi odri? V vseh revirjih, kjer so delavci, imajo dramatske odseke. V uprizarjanju iger so naravnost neverjetno agilni. Tako je v Trbovljah zelo agilen dramatski odsek "Svobode", ki ima zelo lepo zavetišče v Delavskem domu, ki je last za druge "Delavski dom". V tem domu je velika dvorana in velik oder, ki velja za največjega izmed podeželskih odrov v Sloveniji. Tudi opremljen je sijajno. Tu na tem odru so pred leti imeli kar stalne predstave, celo sezono preko zime. Zelo agilno je bilo tudi svoječasno izobraževalno društvo "Vesna", ki je uprizorilo nad 50 predstav v dveh letih in pol.

A repertoar? utegne kdo vprašati. Kaj igrajo delavski odri v Sloveniji? To je pa žalostna točka tega veselega delovanja naših odrov. Lastnega delavskega repertoarja nimamo. Imamo nekaj malo stvari, ki jih delavski odri igrajo brez morebitne nevarnosti, da bi

slabo vplivale na delavske gladalce. A prav lastnega repertoarja nimamo. Kar imamo dobrega je Cankar in pa kar imamo v prevodu, ki so jih delavski odri preskrbeli sami. Zanimivo je, da to pomanjkanje občutijo baš delavci sami, in to tako zelo močno, da se delavci sami lotijo pisanja iger, dram, celo tragedij. Par delavcev je napisalo kar po več dram. Igralo se je doslej samo v Mežiški dolini drama "Žrtve" od nekoga delavca Petka, večji uspeh pa je imela drama "Jutranja molitev", ki jo je napisal mlad delavec z Jesenic, Čufar. Že v tem hotenju samem je videti, kako krvavo bi potrebovali svoj delavski repertoar, svoje res delavske drame. V Ljubljani je uspel lani zlasti "Delavski oder" z uprizoritvijo "Križe", ki jo je napisal Golouh, in ki jo je predvsem zasluga režiserja pisatelja Krefta dovedla do uspeha, ki so ga morali zabeležiti celo meščanski dnevnik. Pri tej predstavi je delavstvo pokazalo, kaj zmore. Z njo se je diletantstvo delavskega odra povzpelo preko meje običajnih odrov in dalo predstavo, kakoršne samo državno gledališče še ni dalo.

Odkod to? Ne samo režija, ampak dejstvo, da so delavci igrali sami sebe na odru, da se jim ni bilo treba mnogo "pretvarjati". S tem je bilo doseženo tisto: Manj komedijanstva in več resničnega doživetja! — Na tem temelji tudi uspeh ruskega novega filma, ki žanje toliko uspehov po Evropi. Tam ni "zvezd", filmskih junakov. V ruskem filmu nastopajo sami delavci, uradniki, kakor je pač predpisano. Režiserji gredo in najdejo vlogam odgovarjajoče osebe po kasarnah, po cestah, po šolah, pisarnah, fabrikah . . . povsod imajo bogato izbiro ljudi, kakršne rabijo. Tako se zgodi, da vsak na filmu igra samega sebe in se mu ni treba pretvarjati. Tako postane igra naravna.

Nam, Slovincem-delavcem, manjka samo lasten repertoar in uverjeni smo, da bi slovenski delavski odri širom domovine in Francije, Amerike i.t.d. s svojim diletantstvom presegli poklicna gledališča v njihovi umetnosti. Tudi ta repertoar se je polagoma začel ustvarjati in lahko upamo na še večji razmah delavske dramatike.

Precejšnje važnosti je uprizarjanje šprehkorov, ki se je na Slovenskem šele začelo, a tako bogato uspeva v Avstriji, Nemčiji, Franciji. Tam ni predavanja ali shoda, da ne bi pred njim delavski igralci uprizorili kak šprehkor, ki delavstvo vžge. Kaj je to šprehkor in odkod je prišel? — Pravi početek njegov je starejši kakor drame, zakaj drama se je razvila prav za prav iz takega šprehkora. V grški drami (kot smo že zadnjič omenili) je nastopal cel zbor, ki je govoril hkrati, to se pravi, vsi igralci, ki so tvorili zbor, so govorili oz. deklamirali iste besede, isti tekst. Iz tega se je potem razvil dialog i.t.d. V razvoju teatra se je ta zbor zgubil in na odru smo imeli in še imamo same soliste, solo-igralce, ki nam predvajajo kako tragedijo, dramo. — Zbor pa je pričel uporabljati ruski režiser Serjožnikov, ki je tak zbor izrežiral v detalje in je ta zbor dobil ime "teatr čteca" (teater čitateljev), čemur pravijo Nemci šprehkor. (Mi sami še nimamo svojega izraza za to, uporabljamo pa recitacijski zbor). To je kolektivna deklamacija. Mesto, da bi posamezna oseba deklamirala kako pesem, jo deklamira cela množica, s čimer dobi stvar izraz kolektivnosti, skupnosti. Čim večji je zbor tem boljše je. Serjožnikov sam je imel silno močan zbor. Cel Rdeči trg v Moskvi ga je bil poln. In vsa ta masa je govorila hkrati. Treba je zato seveda dirigentov na več mestih, ki so vsi spet pod komando glavnega dirigenta.

Miloje V. Lučić

Kako se uprizori šprekor? — Nič težkega ni z malimi šprekorji, kot je n. pr. Rdeči spev, ki je izšel v "Pod lipi", št. 11 letos. Tam imate tudi kratko navodilo, kako se ta šprekor uprizori. Treba je zanj imeti vsaj dvajset ljudi (lahko pa jih je tudi sto, dvesto, čim več tem bolje) deset moških in deset žensk, ki se grupirajo na odru ali v dvorani ali na prostem, prav vseeno je kje. Prednost šprekora je baš, da ga lahko uprizoriš povsod. Učitelj-režiser tega zbora mora biti sam dober deklamator, pa bo vedel ktere pasuse je treba povdariti, katere besede je treba glasno izgovarjati, kje je treba govoriti hitreje in kje počasneje, kje trdo in kje mehko. Po taki natančni izdelavi glasov mora dobiti deklamiranje vsega zbora nekako muziko, ki se vpije v poslušalce, in ko pade iz zbora, iz dvajsetih, sto ali dvesto grl parola: "Naprej!" — mora s svojo silo potegniti publiko za sabo. — Pri sestavljanju zbora treba paziti na načine glasov, oddeliti posebej baritone, posebej tenorje, prav tako alte in soprane. Glasovi morajo biti med sabo uravnovešeni.

S temi šprekorji so pričeli zdaj tudi v Sloveniji. V Ljubljani se vrše skušnje pri "Svobodi" že šprekor, dočim so odri v Zagorju in Hrastniku že imeli parkrat uprizoritev šprekora z velikim uspehom. Delavstvo se je nad šprekorjem navdušilo in zahtevalo ponovitev, tako da so morali na en popoldan ponoviti dvakrat.

Poizkusite še vi, rojaki ameriški, s šprekorom. Evo: imate predstavo, ali imate kak večji sestanek ko se zberete v društveno dvorano. Predavanja imate, shode, konference. Pred vsako tako prireditvijo lahko nastopite s šprekorom in videli boste uspeh. Naravnost lep program pa je n. pr., za večerno akademijo sledeče: pevci zapoje pesem, potem en šprekor, pa enodejanko, potem spet pevci, pa spet šprekor in spet drugo enodejanko. Tak pester večer bo vsem v zabavo.

Vsem ameriškim rojakom pa, ki gojijo dramatiko in govore slovenske besede z odra, vsem pozdrav od slovenskih delavskih igralcev. Zavedajte se, kar smo dejali zadnjič: da je delavski razred sam na sebi edini kulturni razred, on ustvarja vse: od otroških igrač do gigantskih strojev, on ustvarja vso kulturo. Na nas je, da nadaljujemo na vseh poljih.

Moderna ameriška literatura

V tej številki smo začeli priobčevati predavanje Ivana Moleka o moderni ameriški literaturi, ki je prva večja študija te vrste, podana Slovencem, in bo zanimala čitatelje ne le v Ameriki ampak tudi v Jugoslaviji.

Interesanten in poučen je članek "O delavskih odrih", priobčen v tej številki, enako članek o "čikaškem podzemlju", ki je preveden za ta list iz dunajske "Arbeiterzeitunge". "Proletarec" je list za napredek in izobrazbo. Čitajte in širite ga!

Dne 23. decembra je prišlo iz Detroita brzajavno poročilo, da je umrl Miloje V. Lučić, ki je bil dolgo let aktiven v J.S.Z. Od leta 1923 dalje je stopil polagoma v ozadje, ker mu je začelo odpovedovati zdravje. Umrl je za tuberkulozo v starosti 45 let. Oženjen ni bil.

Pokojni Lučić je prišel v Ameriko l. 1905. Doma je bil iz užiškega okrožja v Srbiji. Živel je leta v Chicagu in tudi v drugih mestih. Pred par leti se je ponovno nastanil v Detroitu. Po poklicu je bil mašinst. Mnogo je potoval tudi v Evropi.

V srbski sekciji JSZ. je bil Lučić dolgo eden vodilnih članov. Nastopal je po shodih, debatiral z nasprotniki, agitiral za liste in mnogo predaval. Po vojni je prišel na dan z idejo, da naj dobi Proletarec srbohrvatsko prilogo. Upravni odbor lista je v to pristal, in Lučić je oskrboval gradivo zanjo. Eksperiment se ni obnesel, ker Proletarec kot slovenski list ni mogel prodreti med hrvatsko in srbsko delavstvo, zato je začel Lučić propagirati, da naj srbska sekcija ustanovi svoj list. Eksekutiva JSZ. v Chicagu je imela pomisleke, ki so se izkazali za tehtne, in istotako so jih imeli srbski sodrugi v Chicagu. Lučić je šel nato v Detroit, kjer je srbske člane in somišljenike JSZ. med Srbi in Hrvati pridobil za ustanovitev lista, in temu pritisku iz Detroita se je udala tudi srbska socialistična organizacija, oziroma vodstvo srbske sekcije v Chicagu, ter založila potrebni denar za novi list, ki se je imenoval "Budućnost". Začela je izhajati kot tednik 7. septembra 1922 in prenehala spomladi naslednje leto, ker je zmanjkalo sredstev. Vzrok temu neuspehu je bila vera ustanoviteljev, da se bo list že kako razširil, namesto da bi poskrbeli za dobro agitacijo in agitatorje od vsega začetka.

Milan Lučić je mnogo čital. Prebral je nešteto knjig in je zelo rad govoril o njih. Citiral je na pamet sedaj tega, sedaj onega pisca, a je pri tem dostikrat skakal od enega do drugega tako naglo, da mu poslušalci niso mogli vselej slediti in tako je marsikako njegovo predavanje izgubilo vrednost. Mnogo je pisal, a tudi v tem je imel iste napake.

Veliko se je ukvarjal z iznajdbami. Tudi precej denarja je potrošil pri iskanju patentov. Če bi on ta prizadevanja opustil, bi bilo veliko bolje zanj in za tiste njegove prijatelje, ki so mu pomagali. Živel je zelo borno, mnogokrat v pomankanju. V tem oziru je bil tip svoje vrste.

Zgodovina JSZ. in jugoslovanskega delavskega gibanja v splošnem se bi Miloju Lučiću ne mogla ogniti, niti ni potrebno, da bi se mu skušala. Storil je za pokret kar je s svojimi močmi storiti mogel, in pri tem delu so ga vodili pošteni motivi.

Imovine ni zapustil nikake. Bil je že dalj časa odvisen več ali manj od podpore prijateljev. Njegovi sodrugi in znanci so zbrali nekaj sredstev, da so mu oskrbeli pogreb, in dne 27. decembra so ga spremili na njegovi poslednji poti. Blag mu spomin.

***

Tonaža zračne pošte narašča

L. 1927 so prevozili ameriški poštni aeroplani 1.449.364 funtov poštnih pošiljatev (pisem in paketov), leta 1928 pa približno tri in pol milijona funtov.

ČIKAŠKO PODZEMLJE

(Ta članek je izšel meseca decembra v dunajski "Arbeiterzeitung". Radi zanimivosti, kako je Dunajčan videl naše mesto, ga priobčujemo v prevodu, ki ga je priredil naš so-trudnik X iz Ljubljane.)

"V Chicagu je poleti večkrat taka vročina, da zadostuje, če se ponoči pokriješ samo z revolverjem," tako pripovedujejo človeku, ki se je napotil v Chicago. Nekoliko s strahom, drhteč in trepetajoč stopi marsikdo v trimilijonsko mesto, zlasti v city, imenovan "loop". Tu namreč vsak hip pade strel in ubijejo nekoga — vsaj pravijo tako. Jaz sem šel brez revolverja v mesto, a kmalu se me je lotil promet, duh, vrvenje tega ameriškega mesta s tako silo, da sem docela pozabil, da je to mesto največjih zločinov, da so tu v zadnjih dveh letih pomorili nič manj kot 700 oseb, da se je torej vsak dan izvršil en umor ne da bi kdo kaj črhnil. V loopu pa te marsikdaj in marsikdaj spomni, da se v tej, sami na sebi majhni trgovski četrti zbirajo najbesnejše zločinske tolpe.

Povsod revolver!

Če stopiš v banko, da bi kot navaden meščan vnovičil majhen ček, vidiš vse vratarje z nabitimi revolverji v rokah. Ta pogled je polagoma postal nekaj samo po sebi razumljivega. Vendar me je presenetilo sledeče: ko mi je direktor razkazoval prostore neke velebanke in me popeljal tudi v trezor, nama je stalno v razdalji dveh korakov sledil človek z dvema nabitima revolverjema v rokah, dasi so bila za nami zaprta vrata, ki so vsak zločin izključevala. Mislim sem si: človek, nikar si v Chicagu ne ogleduj ravno banke; zavest, da stoji za tabo vedno človek z dvema revolverjema, škoduje tvojemu udobju in kvari željo po ogledovanju. Tako je povsod v loopu; zagledaš lep Lincoln-avtomobil in si ga ogleduješ, pa že vidiš šoferja oboroženega z revolverjem. Bogve, če so to ravno idealne oblike prometa?

Dasi zahajam že več tednov dnevno v loop, nisem še nikoli bil priča kakršnemukoli zločinu; vedno zvem kaj takega šele iz časopisov. Morilec počenja namreč sila oprezno, kot dober strelec meri sila natančno, zadene vedno le izbrano žrtev in poskrbi vedno, da se lahko takoj izgubi. Redkokdaj zgrabijo koga in redkokdaj je ranjen človek, ki ni pri celi stvari prav nič prizadet. Ranjeni sploh ne more upati, da bo kdo zasledoval morivca, niti eden mimoidočih se ne upa vmešavati se v zadevo. Da bi stražniki zasledovali storilce — proti temu se je dotični dobro zavaroval. Od vseh ubojev zadnjih dveh let jih je bilo nad tretjino zaznamovanih s strani policije kot "temne zadeve", ki jih niso dalje raziskovali. Le v 22% umorov je prišlo res do razprav, vendar je bilo izrečenih v zadnjih dveh letih le deset smrtnih kazni.

Zločinska policija.

Število storjenih umorov in nekaznovanje istih bo lažje umljivo, če povem, da pozna Chicago posebno vrsto zločinov, ki se odigrajo le v zelo majhnem krogu in ki se navadnih meščanov ne tičejo. Mislim namreč na zločine čikaških "gangov" (slično kot na Dunaju Plattenbrueder). Kot vsako velemesto ima tudi Chicago svoja zabavišča, igralnice, oboje pa je kot povsod prepovedano. Poleg tega je v Chicagu kot v celi Ameriki prepovedan alkohol, obstoji pa veliko

povpraševanje po njem. Za krotitev te žeje skrbi industrija "bootlegerjev" s svojim milijonskim kapitalom. Tri važne trgovske panoge, lastniki bordelov in igralnic ter bootlegerji, delujejo v Chicagu protizakonito. Ti lastniki se zategadelj ne morejo zateči k rednim sodiščem po pomoč v slučajih, da jim pokradejo alkohol ali da jim kaj drugega odnesejo pri vlomih, da njihovi pogodbeni partnerji ne držijo pogodb ali da jim s čim drugim škodujejo. A oni morajo in hočejo imeti zaščito, zato so si postavili lastno policijo. Nekaj "težkih fantov" tvori gange, ki varujejo protizakonito trgovino svojih kruhodajalcev, in ki skrbijo specijelno za to, da vsak bootlegger spravi svoj alkohol v svojem okraju v denar. Veliki bootlegerji kot je n. pr. Al Capone imajo vedno po nekaj teh zločinskih policistov s seboj, da jih ščitijo. Najvažnejše sredstvo v borbi za neoviran kupčijski promet na tej protizakonitosti je pest, vajena boksanja. Če ne zadostuje pest, se poslužujejo člani ganga revolverjev, ročnih granat ali celo bomb. Ti revolverjski strelci zadenejo vsekakor večinoma le zločince, delovanje te "policije" se jedva dotakne navadnega meščana. Ta policija je trdna, lahko rečemo izkušena organizacija, ki postavi v slučaju potrebe lahko cele čete kamorkoli je pač treba. Da, v Chicagu se poslužujejo te policije celo politiki, da si z odstranitvijo svojih nasprotnikov zasigurajo zmago. Oblasti so napram tem gangom resignirane in brez moči, prava policija se ne mara vmešavati v te zadeve. Tem zločincem je celo mogoče pokopati svoje ljudi z večjim pompom kot najuglednejši čikaški meščani.

Dnevni rop.

Poleg teh posebnih zločinov imamo v Chicagu seveda tudi "običajne" zločine, to se pravi specielno rop. Toda v nasprotstvu z drugimi mesti je v Chicagu tudi ta način zločinov organiziran, znanstveno fundiran. Velik aparat pomaga dognati, kje in kdaj bodo transportirali večjo sumo denarja. Dasi so vsi denarni transporti na vso moč zaščiteni, se vendar ti točno pripravljeni roparski pohodi vedno posrečijo. Začetniki v zločinski obrti napadejo zelo pogosto pasante v temnih ulicah in jim izsilijo z revolverjem denar in uro. Zategadelj priporočajo vsakomur v Chicagu, ne nositi s seboj večjih vsot denarja in naj zlato uro nadomesti z uro, ki jo kupi za en dolar. Večinoma poteče tak roparski napad brez krvi, o sličnih napadih čitaš sleherni dan v časopisih, a redkokdaj pride pri tem do streljanja; večinoma se zgodi to zelo vsakdanje in — prijetno.

Dostojni čikaški meščan se seveda upira temu razbojniškemu svetu. Od politikov zahteva, naj nastopijo energično proti zločincem zlasti proti gangom, a politiki se boje gangov ponavadi bolj kot se jih boje meščani sami. Meščani imajo zategadelj svojo posebno privatno varstveno organizacijo, a je bila tudi ta delj časa v popolni oblasti gangov. Ko so pomladi 1928 zavzeli politični zločini gangov strašen obseg, si je ta privatna organizacija meščanov izvolila novega predsednika. Danes nastopajo proti zločincem bolj energično, a tudi to delo ne bo imelo bogve kaj uspeha; zakaj treba bi bilo temeljito spremeniti posebne čikaške razmere, potem šele bi bilo z nastopom proti zločincem upati na uspeh. Navzlic temu pa je Chicago še vedno najzanimivejše mesto in vsekakor vredno, ogledati si ga.

Ako veste za list ki prinaša boljše gradivo kakor "Proletarec", ga naročite.

GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA.

DOPISI.

NOVA MEZDNA LESTVICA ZA PREMOGARJE V MONTANI SPREJETA.

RED LODGE, MONT. — Zadnjič sem poročal, da je članstvo U. M. W. v Montani zavrglo z malo večino glasov novo mezdno pogodbo, ki so jo sklenili zastopniki unije z premogovniškimi družbami. Unijsko vodstvo s tem ni bilo zadovoljno, ter je zatrjevalo rudarjem, da je pogodba v Montani najboljša izmed vseh, kar so jih sprejeli organizirani premogarji v raznih krajih po zadnji stavki. Izhod tedaj je, da se to pogodbo sprejme, ali pa stavkati, in v tem slučaju riskirati, da izgube unijo. Pri ponovnem glasovanju 14. decembra se je izreklo za sprejem pogodbe 1,240 premogarjev in 719 proti. V Red Lodge je bilo 313 premogarjev za in le 72 proti pogodbi; v drugih važnejših krajih pa: Washoe, 124 za, 43 proti; Eagle Coal, 66 za, 30 proti; Sand Coulee, 185 za, 30 proti; Roundup, 90 za, 80 proti; Klein, 128 za, 261 proti.

Rovi so po novi pogodbi začeli obratovati 17. decembra. Plača je znižana kontraktnim premogarjem 16c od tone, 20% od takozvanega mrtvega dela, \$1.05 na dan delavcem, ki so zaposleni zunaj (preje so dobivali najmanj \$7.45 dnevno), \$1.20 rudarjem, ki delajo znotraj za dnevno plačo (preje so dobivali \$7.97) in znižane so tudi drugim raznim delavcem, ki so zaposleni v tej industriji.

Medtem, ko je večina rudarjev uvidela, da je sprejem pogodbe najboljši izhod, se strinja z manjšino v tem, da ni odobrila znižanje plač ker znižanje hoče. Glasovala je za znižanje, ker je splošna situacija v premogovniških okrožjih širom Zed. držav taka, da je veliko bolj v prilog družbam kakor nam. Da se moramo sedaj zadovoljevati s separatnimi pogodbami in popuščati družbam, je v največji meri zasluga predsednika Lewisa, oziroma njegove reakcionarne taktike. Delavec tu seveda ne primanjkuje, kajti delo se je v teh krajih že od nekaj težko dobilo. — *K. Erznožnik.*

MILWAUŠKI ŽUPAN HOAN SE UDELEŽI SOCIALISTIČNE KONFERENCE V CHICAGU.

Ker je potrebno, da se socialistična stranka v Chicagu temeljito ojača, da postane faktor v lokalni politiki, se je vršilo v ta namen že več sestankov. Na enem je bilo zaključeno, da se stranka udeleži aldermanskih volitev meseca aprila le v štirih okrajih, v katerih je največ izgleda, da dobi veliko število glasov, in v teh bo koncentrirala vso svojo agitacijo. Če bi jih nominirala povsod, ne bi bila v stanju voditi potrebno kampanjo v večji meri.

V soboto 5. januarja ob 3. popoldne se vrši konferenca na glavnem stanu stranke, 2653 Washington Blvd., katere se udeleži tudi milwauški župan Hoan. On pravi, da morajo socialisti na osrednjem zapadu postati aktivnejši, in kolikor bo v njegovi moči, jim bo pomagal v tej kampanji. Isti dan, to je v soboto 5. jan. zvečer se vrši v Koppelovi restavraciji na vogalu ulic Division in California (north side) večji sestanek, na katerem bo servirana večerja. Povabljeni so vsi sodrugi in somišljeniki. Vstopnina je dolar, ki plača

tudi večerjo. Poleg drugih gostov bo navzoč župan Hoan, ki bo ob tej priliki glavni govornik.

V nedeljo 27. januarja bo pod avspicijo socialistične stranke v Chicagu debata v Temple Hall na Van Buren St. blizu S. Ashland Blvd. Predmet je "Razredni boj". Stališče, da se vrši v tej deželi ljut razredni boj, bo zastopal George R. Kirkpatrick, protivno mišljenje pa bo branil profesor Douglas s čikaške univerze. Debata se začne ob 7. zvečer. Vstopnice so po 50c in se dobe tudi v uradu "Proletarca". — *P. O.*

"ALI MORE BITI DOBER SOCIALIST DOBER KATOLIČAN IN OBRATNO?"

(Razprava, ki se je vršila 13. dec. v klubu št. 1 v Chicagu.)

Nadaljevanje.

Drugi referent je bil Filip Godina, ki je dejal, da Molek ni govoril v smislu kakor je od njega pričakoval, kajti to kar je izvajal, se od njegovega stališča ne razlikuje dosti. "Med vero, oziroma verami in socializmom ni po mojem mnenju nobenega sorodstva. Socializem je ekonomsko gibanje, ono hoče izboljšati življenjske razmere na tem svetu, vere pa streme napraviti človeku boljše življenje "na drugem svetu", je dejal Godina, ter nadaljeval:

Vsak človek, neglede na spol ali pleme in neglede kje se nahaja, potrebuje za svoje vzdrževanje gotove življenjske pogoje. Njegov naravni nagon je, da si jih izboljšuje. Socialistično gibanje je posledica tega hotenja. In čimveč je socialistov, toliko več lahko dosežejo za izboljšanje ekonomskih razmer v prid vsega človeštva. Zato, da bom kratek: Boljše en živ socialist, kot sto mrtvih!

Vem, da tudi socialistična družba ne bo višek človekovega hotenja, da si izboljša razmere na svetu. Gojiti bo nova stremjenja, hotel bo užiti čimveč ugodnosti in zabave ter vzgoje, ki mu jo nudi kultura, hotel bo več in boljše koncerte, godbo, dramo, sport itd. Kakšen bo socializem, je to danes težko prerokovati. Mi vemo, kaj zahteva, ne vemo pa, kako visoka bo stopnja splošnega razvoja tedaj, ko bo družba za socializem temeljno zrela. Z gotovostjo pa lahko trdimo, da bo socializem tak, kakršnega bodo zmožni zgraditi ljudje — torej socialisti.

Kaj ima vera opraviti s socializmom? Pa denimo to vprašanje nekoliko na stran. Kaj pravzaprav je vera? Mi jo tolmačimo tako, da predstavlja vero v Boga ali bogove, da slone na gotovi filozofiji ali filozofijah, katerih temeljni smoter je, da človeka uče, kakšen naj bo tukaj, da si zasluži lepo posmrtno življenje. Verstva, kakor jih poznamo — mi imamo tukaj predvsem v mislih katoliško vero — si ne prizadevajo, da mu izboljšajo življenjski položaj na tem svetu, nego da ga pripravijo na izveličanje po smrti. Vera kot taka torej ne temelji na materijalizmu, medtem ko je socializem materijalistična, potemtakem ekonomska osnova. Vse vere temelje na dogmah o posmrtnem življenju — in vse v eni ali drugi obliki obljubujejo posmrtno življenje, izveličanje, raj itd., na takozvanem "drugem svetu". In če bi bili zastopniki teh verstev logični, se ne bi smeli niti najmanj umešavati v stvari, "ki so od tega sveta" — torej njih ne bi smelo brigati, kako živimo tukaj kar se materijalnih zadev tiče —

prehrane, obleke itd. Morda boste vprašali: Čemu se tega ne drže? Zastopniki verstev se teh dogem v praksi zato ne drže, ker so materialisti, egoisti in hočejo zase čimveč imovine. Zato jim lahko po pravici pravimo, da so hipokriti, ne pa takozvani zastopniki božji. S tem seveda ni rečeno, da vere škodujejo socializmu — lahko pa mu, in v mnogih slučajih mu škodujejo predstavniki verstev, to je, učitelji vernikov.

Vere so tukaj. Priznajmo, radi ali neradi, da je danes 95 odstotkov ljudi na svetu, ki so pripadniki ene ali druge vere. O tem sploh ni spora. Vprašanje je le, koliko je eden ali drugi pripadnik ene ali druge vere res veren in v koliko verjame svoji veri.

Moje mišljenje je, da med vero in socializmom ni sorodstva, zato si ne moreta ne škodovati, ne koristiti drug drugemu. Lahko pa škodujejo drug drugemu posamezniki, ki gredo preko meje, oziroma se ne drže v svojem delokrogu.

Vzemimo za primeru članstvo socialistične stranke v Italiji. Dokler je bila dovoljena, je štela mnogo članov. Mar mislite, da so bili vsi svobodomisleci? Mar so nemški socialisti vsi proti verstvom? Ali mislite, da so v Franciji ali v kateri drugi državi na svetu? Ljudstvo še dolgo ne bo dalo slovo veram. Preveč so ukoreninjene v njemu. In poleg tega jih smatra za duhovna gibanja, kakor sem že razjasnjeval v uvodu.

Predmet te razprave govori o "dobrem" socialistu. Kolikor mi je znano, smo vsi člani socialistične stranke, pa bilo v tej deželi ali drugje, enakopravni. Naša naloga je predvsem politični boj za izboljšanje življenjskih razmer, ki bi ga bilo deležno vse ljudstvo. Politično in kot člani smo vsi enaki, torej vsi "dobri" ali vsi "slabi". Do danes mi še ni znano, da bi imela socialistična stranka več vrst socialistov — da bi jih delila po razredih. Človek je lahko v svojem vsakodnevem obnašanju in zadržanju slab ali dober in je vedno le človek. Kot socialist pa je socialist, pa četudi je, recimo ta ali oni bolj len, da noče pomagati pri raznih priredbah in v agitaciji toliko kot drugi. Ta hiba ga še ne položi v "nižjo kategorijo". Pokažite mi, če so kje v pravih soc. stranke definicije o "dobrih" in slabih socialistih. V kolikor jaz razumem pravila in program stranke — ona ne izključuje radi verstva nikogar. Njen član si lahko, če si pripadnik kake vere, ali pa če nisi. Če sem prav informiran, je Norman Thomas, bivši predsedniški kandidat, še vedno član presbiterijanske cerkve in pred leti je bil celo njen minister. Dobroznani Irvin St. John Tucker je bil in je menda še plačujoč član soc. stranke in velik agitator za socializem, ob enem pa je bil, in je menda še danes minister metodistske cerkve. Pred leti je bil v Chicagu zelo aktiven socialist človek po imenu

Car, ki je bil ob enem katoliški propagandist. Našo stranko je pozneje zapustil vsled taktičnih nesoglasij.

Koliko je v socialistični stranki znanih agnostikov, brezvercev, naših svobodomislecev? Čemu se ji ne pridružijo? Čemu ni Clarence Darrow njen član? Če je protiverstvo istovetno s socializmom, tedaj bi morali biti vsi ti v naši stranki, a mesto tega ji mnogi nasprotujejo.

Tudi gibanja, ki streme preurediti socialno-ekonomsko uredbo na svetu, so različna, oziroma delujejo pod različnimi imeni. Eno je socialistično, poslednja leta imamo komunistično gibanje in že dolgo je tukaj, posebno v nekaterih deželah, tudi takozvan krščansko-socialni pokret. Slednji seveda ni naš ideal, a je boljše kot nič. V tej deželi imamo tudi Socialist Labor party, ki hoče po svoje preurediti ekonomsko in socialno strukturo. Vsi so uverjeni o pravilnosti vsaki svoje taktike in o superiornosti svojega programa.

Rupert Hughes je v oktoberski številki magazina "Cosmopolitan" izvajal med drugim, da ena skupina ljudi poskuša držati vero in Boga pri življenju še posebno ob nedeljah in praznikih, druga skupina pa se trudi vsak dan dokazovati, da so verstva zmota, da so brezpomembna, da boga ni itd. Taka prizadevanja z ene ali druge strani ne spremenijo življenjskega položaja, v katerem se nahaja ljudstvo, predružači pa ga lahko socialistično gibanje, ker je temu namenu posvečeno. Ne rečem, da so soc. stranke v pogledu verstev popolnoma indiferentne. Morda vse zahtevajo ločitev cerkve od države, nobena pa ne pravi: pripadnik vere ne more postati član stranke. Nekje sem čital približno sledeče: Bog in vera nas socialistov nič ne ovirata v našem prizadevanju za izboljšanje življenjskih razmer, dokler se držita v nebesih in se igrata z angelci. Drugo je seveda, kadar imamo v mislih duhovnike, kajti mnogi teh so prizadevanju socialistov, da pribore ljudstvu več in boljšega kruha, res škodljivi. Med nami Slovenci je zelo ukoreninjeno mnenje, da veren človek sploh ne more biti socialist, ampak samo svobodomislec. To mišljenje so razširili naši prvi agitatorji tukaj in v starem kraju in enak nazor je tudi danes še zelo razširjen, podlago pa ima v boju slovenske duhovščine proti socialistom. Duhovniki so naskakovali socialistične agitatorje ne iz strahu za vero, ampak vsled svojih egoističnih razlogov. Bali so se za svoje dohodke — torej so vero izkoriščali v svoje privatne osebne namene, niso pa upoštevali nauka Nazarenca, ki je dejal, pojdite in učite vse narode, ni pa jim rekel, pojdite, in nabirajte si kupe zlata in srebra. To sami priznavajo — torej s tem tudi nena-menoma priznavajo, da so zgrešili vero.

Pred seboj imam pristopnico k socialistični stran-

81 različnih spisov povestne, zabavne in informativne vsebine je v

Ameriškem družinskem koledarju l. 1929,

in nad 60 slik ter ilustracij.

Stane \$1, za Jugoslavijo in druge inozemske kraje \$1.10

ki. Nikjer ne govori nič o verstvih, pač pa zahteva od onega, ki pristopi, da sodeluje s stranko v boju za njen ekonomski program in da prekine stike z drugimi strankami. S tem, upam, sem po svojih močeh dokazal, da je socializem politično-ekonomsko gibanje, ki nima z verami kot takimi nobenega stika."

Dalje prihodnjč.

NOVI ODBOR DETROITSKEGA KLUBA JSZ.

DETROIT, MICH. — Odbor kluba št. 114 JSZ. za l. 1929 je sledeči: Peter Kisovec, tajnik-blagajnik; John Vitez, organizator; Franjo Kuhovski, zapisnikar; Martin Menton, knjižničar. Nadzorni odbor: Rudolf Potočnik, Mihael Glad in John Vitez. Klubova zastopnika v centralnem odboru detroitske soc. stranke sta Anton Jurca in Mihael Glad, klubov zastopnik pri akciji za Slov. nar. dom pa Rudolf Potočnik. — Dosedanji klubov tajnik je bil Jože Menton, ki ni več kandidiral.

ŠUBLJEVI KONCERTI NA ZAPADU.

Kot že sporočeno, se vrši koncert v San Franciscu, Calif., na katerem bo pel Anton Šubelj, v nedeljo 13. januarja ob 8. zvečer na 150 Golden Gate Ave. V soboto 19. januarja zvečer pa bo pel v Slovenskem domu v Rock Springsu. To bo prvič, da bo imela naselbina Rock Springs koncertnega pevca v svoji sredi. V obeh krajih se pričakuje veliko udeležbo. Šubelj je pel tudi v Los Angelesu.

MAŠKARADA ŽENSKEGA DRUŠTVA "NADA" ŠT. 102 S. N. P. J.

CHICAGO, ILL. — Kot vsako leto, bo žensko društvo "Nada" št. 102 SNPJ. tudi ta predpust priredilo veliko maškaradno veselico, ki se vrši v soboto 9. februarja v dvorani SNPJ. Maškarade tega društva slove posebno radi lepih nagrad, ki jih dobe izbrane maske. To tradicijo bo društvo ohranilo. Pripravite se za našo maškarado, zamislite si, kakšne kostume si boste izbrali, pa bomo imeli maškarado, ki bo razveselila vse udeležence. — *Članica.*

DVAJSETLETNICA S. S. P. Z.

Skupna društva SSPZ. v Chicagu prirede v nedeljo 13. januarja slavnost dvajsetletnice, ki se bo vršila v Češko-ameriški dvorani na W. 18th St. med Blue Island in Ashland Ave. Popoldne ob 2. bo banket, zvečer pa veselica. Vstopnina na banket je \$1.50 za osebo.

SLOVENSKA DELAVSKA ZADRUŽNA ZVEZA V CLEVELANDU.

(Ob njeni petnajstletnici.)

(Nadaljevanje.)

V prošli številki smo na kratko omenili petnajstletnico Slovenske delavske zadrुžne zveze ter nekoliko pregleda o njenem postanku. Več pove spominska knjižica, ki je bila izdana meseca novembra pod naslovom "Proslava petnajstletnice S.D.Z.Z." Zadruga je imela tudi veliko slavnost, ki se je vršila 25. novembra 1928 v Slovenskem delavskem domu v Collinwoodu. Imenovana knjižica ima več zanimivih člankov, ki so jih spisali Ivan Grošel, J. P. Durn, Anton Garden, Jože Zavertnik, in Anton Kristan, Ivan Molek pa ima v nji pesem "Mi vsi", posvečena S.D.Z.Z. Ta pesem je bila tudi deklamirana na slavnosti zadrुge. Dasi se je vršila že več tednov nazaj, smatram za potrebno, da na kratko omenim program. Govore so imeli Anton Bokal, Martin Podgorelec, Joseph Martinek, Frank Kerže in krajše nekaj drugih. Molekovo "Mi vsi" je deklamirala Pauline Hrovat, pevski zbor "Adrija" je zapel par pesmi, Emly Presterl je predvajala "Clog Dance", v duetu sta pela Frank Plut in L. Belle, Anton Eppich je izvajal "Humoresko", Jennie Martinjak je predvajala "Jazz Dance", godbene točke pa je oskrbel "Moonlight Trio". Zvečer se je vršil banket. Toliko na kratko o programu. Kakšna je zgodovina te Zadrुge, pa povedo članki v imenovani knjižici, in da se z njo seznanijo tudi čitatelji drugod, bodo tisti članki, ki opisujejo razvoj Zadrुge, tu ponatisnjeni.

Ivan Grošel piše pod naslovom "Pregled petnajstletnega dela" sledeče:

Bilo je pomladi leta 1913, ko se je v Collinwoodu pričela širiti misel ustanoviti zadrुžno prodajalno. Idejo je sprožil Martin Podgorelec. Martin je star drugar in je bil aktiven v zadrुžnem gibanju že v stari domovini, prav-zaprav je bil on eden izmed pionirjev zadrुžništva v Sloveniji. Ker ideja za ustanovitev zadrुžne prodajalne v naši naselbini ni padla na gluha ušesa, je meseca maja Martin sklical prvi sestanek na kateremu je prišlo do prvega koraka za realiziranje te misli. Izvoljen je bil organizatorični odbor katerega naloga je bila sestaviti provizorična pravila in sploh preštudirati teren. V njem so bili Luka Trček, Alojz Levar, Karol Skebe, John Rozman, Martin Podgorelec in Joseph Demšar.

Na prihodnjem sestanku ali shodu, dne 10. julija se je sklenilo organizirati Slovensko delavsko zadrुžno zvezo s kapitalizacijo \$5,000 in prodajati delnice

ZADRUŽNA BANKA V LJUBLJANI

se priporoča rojakom v Ameriki za vse finančne transakcije.

Njene ameriške zveze so:
1.) S. N. P. J. v Chicagu. 2.) Amalgamated Trust and Savings Bank, Chicago, Ill., 111 West Jackson Blvd. 3.) Amalgamated Bank of New York, 11—15 Union Square, New York. 4.) Frank Sakser State Bank, New York.

Hranilne vloge obre-
stuje

nevezane po 5%
vezane po 7%

Denar za našo banko se lahko pošlje eni teh bank s pristavkom:

Na račun Zadrुžne banke, (On account of Zadrुžna Banka), Ljubljana, Jugoslavia

Zadrुžni banki pa je treba sporočiti, koliko in kam se je denar nakazal in kakšnemu namenu naj služi. Obračajte se v vseh bančnih in podobnih poslih na naš zadrुžni zavod.

po \$20.00. Na tem shodu je bil prejšnji odbor povečan z izvolitvijo John Grošlja, Anton Bokala, Joseph Modica, Stefan Čuka, John Hrovata, John Mesca in Ignac Skubca. Skupno je ta odbor tvoril direktorij, ki je v nekaj dneh izposloval poslovnicu, zbiral kapital in dne 20. julija 1913 odprl prvo prodajalno na E. 152 cesti, nekako en blok zapadno od sedanje glavne trgovine. Prvi poslovodja trgovine je bil Karl Skebe, ki pa ni dolgo obdržal službe.

Prostori, v katerih je Zadrúžna zveza pričela so pokazali v kratkem času, da so premajhni in preveč zapuščeni. Bilo je treba iskati drugih. Pri tem vprašanju se je v direktoriju pričela razvijati misel, da se nabavi lastno posestvo s primernim trgovskim prostorom, ki bi odgovarjal potrebam. Ta misel se je raznesla tudi izven kroga direktorija in ker je pomenila, da zadrúge ne bo konec, so se njeni nasprotniki podali na delo, da načrt preprečijo in trgovino uničijo.

Prišel se je zahrbtnen a dovolj odkrit boj proti zadrúgi, posebno od strani trgovcev, ki so organizirali konkurenčno vojno proti njej. V tem boju je bila zadrúga v resničnih škripcih, ker dogodilo se je, da trgovina ni mogla dobiti blaga od trgovcev na debelo tudi ne za gotov denar. Zgledalo je, da zadrúgi ne bo možno prestatí tega boja in ako bi ob njeni strani ne stala mala skupina trdnih zadrugarjev pri katerih volja in požrtvovalnost ni poznala nobene meje, bi bilo podjetje gotovo tudi podleglo. Koncem konca je zadrúga to krizo srečno prestala in namesto, da bi

šla "k vragu" ona, se je to zgodilo z njenimi nasprotniki! Šli so in zadrúga je še tukaj! Ta boj je trajal nad dve leti.

Na delničarski seji leta 1915 je bilo poverjeno direktoriju, da kupi Charley Jackovo posestvo, ki je bilo naprodaj. Izvoljen je bil poseben odbor, da stvar pregleda in sklene kupčijo do katere je prišlo dne 17. julija 1915. Za posestvo se je plačalo \$6,000 kar je bilo za takratne razmere trgovine in tiste čase precej lepa svota.

To posebno, ako se pomisli na stanje prostorov, ki so služili za salun in katere je bilo potrebno popraviti in preurediti za grocerijo in mesnico. Denarja za popravilo ni bilo nobenega. Ni kazalo drugega kot oprijeti se dela, kar so zadrugarji tudi storili. Delalo se je ob večerih, včasih cele noči in kajpada brezplačno, ker denarja ni bilo, želja pa velika, da se čim prej preselimo v lastne prostore. Dne 25. oktobra se je trgovina preselila v prostore kjer je še danes centrum S.D.Z.Z.

Ko je prišel čas, da se izplača prejšnjega lastnika je bilo največje vprašanje, kje dobiti denar. Pristopila sta na pomoč Maks Kobal, ki je dal protekcijo za založen denar s prvo uknjižbo na svoje posestvo. Omenjam to radi tega, ker je bilo posojilo v resnici riskirano in pri tem obrisu se teh ljudi ne sme pozabiti.

Kot že rečeno je bila S.D.Z.Z. pod zelo neugodnimi razmerami in delo zanjo prva leta ni bilo prijetno. Vendar je šlo. Življenje tega podjetja je priča, da iz malega raste veliko, da gre razvoj počasi naprej, gre pa gotovo tam kjer je volja in ljubezen v započeto stvar.

Dr. Otis M. Walter

Zdravnik in kirurg

4002 West 26th Street, Chicago, Ill.

Uradne ure:

Od 2. do 4. popoldne in od 6. do 7:30 zvečer.

TEL.: LAWDALE 4872.

Frank Mivšek COAL, COKE AND
WOOD. GRAVEL.
Waukegan, Ill. Phone 2726

SLOVENSKA PEKARNA

Slovenem in Hrvatom

v North Chicago-Waukegan, Ill.,

priporočamo moderno,
higijenično pekarno

"ROYAL BAKERY"

Gospodinje, vprašajte pri vašem trgovcu
vedno in povsod za kruh iz naše pekarnice.

ANTON F. ŽAGAR,

lastnik

1724 So. Sheridan Rd.

Tel. 5524

North Chicago, Ill.

OGDEN HIGHWAY GARAGE

Gasolinska postaja in zaloga
avtomobilskih potrebščin.
Popravljamo avtomobile.
Se priporočava Slovincem.

John Thaler & Cyril Obed
lastnika.

4841 Ogden Ave., Cicero, Ill.

Tel.: Cicero, 2687.

FENCL'S RESTAVRACIJA IN KAVARNA

2609 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Tel.: Crawford 1382

Pristna in okusna domača jedila.
Cene zmerne. Postrežba točna.

Pristopajte k
SLOVENSKI NARODNI PODPORNJI JEDNOTI.
Naročite si dnevnik
"PROSVETA".

List stane za celo leto \$5.00, pol leta pa \$2.50.
Ustanavljajte nova društva. Deset članov (ic) je
treba za novo društvo. Naslov za list in za tajništvo je:

2657 SO. LAWDALE AVE., CHICAGO, ILL.

Uspeh, ki ga je prva trgovina s časoma pričela beležiti je tako podžgal delničarje, da so pričeli misliti na razširjenje podjetja. Meseca junija 1920 se je zaključilo, da se odpre še eno trgovino na severovzhodni strani Collinwooda, namreč trgovino številka dve. Kot poslovodja je bil v novo trgovino nastavljen Joseph Durn. Seveda, to je bil le sklep katerega je bilo treba uresničiti. Šlo se je na delo, da se zainteresira rojake za novo trgovino s tem, da postanejo delničarji in odjemalci. Po enomesečni agitaciji se je otvorilo novo trgovino in sicer 25. julija 1920.

Po par letih obstoja je tudi nova trgovina pokazala uspeh; izplačala je vso opremo z blagom vred. S časom se je izkazalo, da je prostor te trgovine pretesen in bilo je treba misliti na selitev. To se je tudi zgodilo in se trgovino preselilo na 16721 Waterloo Rd. kjer se nahaja še danes.

Pod uspešnim vodstvom je Zadruga zveza vedno bolj napredovala in dne 15. marca 1923 se je odprlo tretjo trgovino na 6102 St. Clair Ave. Njen prvi poslovodja je bil John Rosinovich. Ker je bil pa sentiment rojakov v sentclairski naselbini po večini nenaklonjen temu koraku, ta trgovina ni pokazala tistega napredka kot se ga je pričakovalo. Na to je bila S.D.Z.Z. že navajena, ker ni bilo od začetka nobeni trgovini poslano z rožcami.

Priznati se mora, da se je vršila proti zadrugi konkurenca, ki ni bila baš majhna. Posamezni trgovci so znižali cene vsemu blagu z namenom, da čim prej uničijo to novo trgovino in to mlado delavsko podjetje. Ali ker je bila v ozadju glavna trgovina, ki je zalagala

novo podružnico z blagom in tudi finančno, se je boj nasprotnikov zadruga tudi tukaj ponesrečil. Zasluga gre tudi nekaterim članom socialističnega kluba št. 27 JSZ., ki so se zavzeli za zadrugo. Med temi so bili Andrej Bogataj, Frank Mulej, Anton Jankovich in Joseph Kodrich.

V jeseni 1. 1923 je prišla na direktorij Zadruga zveze prošnja od rojakov iz Loraina, Ohio, za ustanovitev zadruga prodajalne pod poslovnico S.D.Z.Z. Dne 22. septembra se je vršila izredna seja delničarjev, na kateri je bilo sklenjeno želji ugoditi pod pogoji, da lorainski rojaki, ki so bili zastopani na seji po John Ivančiču in Kotniku, dajo potrebne garancije predno se trgovino odpre. To se je tudi izvršilo s prodajo 45 delnic; večje število rojakov je tudi obljubilo, da postanejo odjemalci.

Dne 15. decembra se je v lorainski naselbini odprlo trgovino številka štiri v Slovenskem narodnem domu. Prvi poslovodja je bil Anton Rovani.

Prva leta je bilo za stvar precej zanimanja in trgovina je kazala napredek. Pozneje je zanimanje poleglo, kar je kajpada škodilo trgovini. To se je zgodilo pod indirektnim pritiskom jeklarske družbe, ki drži svoje delavce v svoji železni pesti kot kak srednjeveški grajšček svoje tlačane. Ta pritisk jeklarske družbe, in pa zelo šibek obstoj delavske zavesti v naselbini, je trgovino tako globoko zadel, da je bilo treba misliti na prodajo. To se je tudi zgodilo meseca decembra 1927.

Kot razvidno iz tega poročila, ima S.D.Z.Z. sedaj tri prodajalne, ki dobro napredujejo. Njih letni pro-

MARTIN BARETINCIC

POGREBNI ZAVOD

324 BROAD STREET Tel. 1475 JOHNSTOWN, PA.

ANTOINETTE BEAUTY PARLOR

FRANCES A. TAUCHAR, lastnica

Edino slovensko podjetje te vrste v Chicagu.
Permanent waving, marcelling, finger and water waving etc.

Znižane cene za stalne kljentinje.

3525 W. 26th STREET, CHICAGO, ILL.

Tel.: Crawford 1031.

Tel.: Crawford 2893. Tel. na domu Rockwell 2816

Dr. Andrew Furlan

slovenski
ZOBOZDRAVNIK

3341 West 26th Street, Chicago, Illinois

Uradne ure: Od 9. do 12. dop., od 1. do 5. popoldne in od 6. do 9. zvečer. Ob sredah od 9. do 12. dop., in od 6. do 9. zvečer.

DR. JOHN J. ZAVERTNIK

ZDRAVNIK IN KIRURG

Urad, 3724 West 26th Street

Stan 2225 S. Ridgeway Ave., Chicago, Ill.
Tel. na domu Crawford 8440, v uradu Crawford 2212-2213. Uraduje od 2. do 4. pop., in od 6. do 8. zvečer izvzemai srede in nedelje.

ANTON ZORNIK

HERMINIE, PA.

Trgovina z mešanim blagom.

Peči in pralni stroji naša posebnost.

Tel. Irwin 2102—R 2.

VICTOR NAVINSHEK

331 GREEVE STREET, CONEMAUGH, PA.

Trgovina raznih društvenih potrebščin kot regalij, prekeramnic, znakov, kap, uniform, itd.

Moja posebnost je izdelovanje lepih svilenih zastav, bodisi slovenskih, hrvatskih ali ameriškanskih, po zelo zmernih cenah.

V zalogi imam veliko izbero raznih godbenih instrumentov vseh vrst. Velika zaloga finih COLUMBIA GRAFONOL od \$30 do \$250 in slovenskih ter hrvatskih rekordov.

Moje geslo je:

ZMERNE CENE IN TOČNA POSTREŽBA.

Pišite po moj veliki cenik.

Naročila pošiljam v vse kraje Združenih držav. Za obilna naročila se toplo priporočam.

met je okrog \$150,000. Delničarjev ima 269 in odjemalcev pa preko 1300. Sedanji poslovodja za centralo je Louis Ižanc, za prodajalno št. 2 Anton Malovršnik in za št. 3 Joseph Kodrich.

Direktorij za 1928 sestoji iz sledečih zadrugarjev: Anton Bokal, predsednik; Frank Komidar, podpredsednik; August Zurec, tajnik; Anton Baraga, blagajnik; John Grošel, zapisnikar. Ostali direktorji so: Štefan Čuk, Alojz Kolenc, Frank Hajni, J. Drašček, Frank Žagar, Valentin Gorjup, Ferdinand Hočevnar.

S.D.Z.Z. predstavlja eno izmed malega števila te vrste gospodarskih organizacij slovenskega delavstva v Ameriki. Ta zadruga pomeni lep gospodarski napredek, ki se je zgradil potom petnajstletnega dela. To delo je potrebno ne le v lasten gospodarski dobroti temveč tudi, da delavstvo pridobi tistega upogleda v gospodarske probleme, ki mu je potrebno in je predpogoj za vsako socializacijo ali nacionalizacijo kapitalistične industrije. Pri tem je želeli, da bi se število aktivnih zadrugarjev postotero.

(Dalje prihodnjič.)

SODRUGOM V CLEVELANDU.

Seje kluba št. 27 JSZ. se vrše vsak prvi petek ob 7:30 zvečer in vsako tretjo nedeljo ob 2:30 popoldne v klubovih prostorih v Slov. narod. domu. Šodrug, prihajajte redno na seje in pridobivajte klubu novih članov, da bo mogel napraviti čim več na polju socialistične vzgoje in v borbi za naša prava.

Naročajte knjige iz "Proletarčeve" založbe.

ODBOR KLUBA J.S.Z. V JOHNSTOWNSKEM OKROŽJU.

Odbor kluba št. 5, katerega delokrog je Franklin-Conemaugh, Johnstown in Park Hill, so bili izvoljeni: Adolf Krasna, tajnik; organizatorski odsek: Frank Podboy, Andrew Vidrich in Anton Gabrenja. Seje kluba se vrše vsako tretjo nedeljo ob 2. popoldne v Slovenskem izobraževalnem domu na Franklinu.

Klub je imel nekaj neprilik radi odhoda prejšnjega tajnika S. Zabrica, kar se je oziroma se bo uravnalo, ob enem pa bo v bodoče pazil, da bo vodstvo v rokah zanesljivih oseb.

NAROČNIKOM "PODLIPE" V AMERIKI.

Iz Ljubljane nas obveščajo, da bodo glasom dogovora med Zadrugo založbo, ki izdaja mesečnik "Pod lipo", in Delavsko izobraževalno zvezo "Svoboda", ki začne januarja 1929 izdajati delavsko kulturno revijo "Svoboda", vsi ameriški naročniki "Podlipe" v bodoče prejemale revijo "Svoboda". "Pod lipo" preneha, in vsakdo, ki ima še kaj številčk plačanih, bo dobival v bodoče to novo delavsko revijo, ki bo glasilo največje in najaktivnejše kulturne delavske zveze na Slovenskem.

Kdor bi glede novega lista želel direktno korespondirati, naj naslovi: "Svoboda", palača Delavske zbornice, Ljubljana, Jugoslavia.

Očetje in matere!

Glejte, da daste svojim otrokom ob Novom letu dober začetek. Dali ste jih v šolo, da se uče. Učite jih tudi štedljivosti. Zanje vlagate in hranite; glejte, da se tega tudi sami nauče. Šola in varčnost gresta sporedno. Oboje je enako važno. Denar ima čarobno moč, in kdor ga nima, zaostaja v materijalnem napredku.

Vsi znaki govore, da bo prihodnje leto dobro. Izkoristite ga in hranite kolikor največ mogoče, kajti čas beži; pozneje se boste z veseljem spominjali dneva, ko ste se odločili za varčnost.

Hraniti je lahko. Treba je samo začeti, potem preide to v navado. Začnite tudi vi — začnite sedaj — pri največji slovanski banki v Ameriki, ki služi našim ljudem že nad 45 let.

KASPAR AMERICAN STATE BANK

1900 BLUE ISLAND AVE.

CHICAGO, ILL.